

ספר

תּוֹרַת אֹר

וְהוּא לְקוּטֵי אַמְרִים,
אֲמֹרֹת ה' אֲמֹרֹת טְהוּרֹת, מְזוּקָקִים שְׁבַעֲתִים וּבְרוּרוֹת,
מְאֲמָרִים יְקָרִים מְאִירִים פְּסִירִים, מְזָהָב וּמְפֹז נְחֻמָּדִים,
עַל סְדְרֵי פְרָשִׁיּוֹת הַתּוֹרָה, וְדָבָר בְּעֵתוֹ מִיּוֹסְדִים,
לְחֻנּוּכָה וּלְפֹרִים, וְשִׁירֵי-הַשִּׁירִים וּמוֹעֲדִים, וְרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה וְיוֹם-הַכְּפוּרִים.

נְאֻמְרוּ מִפִּי

קְדוֹשׁ עֲלִיוֹן, אֲדוֹנֵנוּ וּמוֹרְנוּ וְרַבֵּינוּ הַגָּדוֹל,
הַגָּאוֹן, אֹר עוֹלָם, אִישׁ אֱלֹקִים, קְדוֹשׁ וְטָהוֹר כְּעֵצֶם הַשָּׁמַיִם לְטוֹהַר,
כְּבוֹד קְדוּשַׁת שֵׁם תְּפָאֲרָתוֹ

מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי **שְׁנֵי אֹר זְלָמָן** נְשִׁמְתוֹ בְּגִנְזֵי מְרוֹמִים

אֲשֶׁר דָּרַשׁ מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה, וּנְתַנּוּ לְכַתּוּב, רֹב הַדְּרוּשִׁים, עַל יְדֵי אַחִיו, תַּלְמִידוֹ, הָרַב הַגָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל, יֵרָא
וְחָרַד לְדַבֵּר ה', מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי **יְהוּדָה לֵיב** זְכַר צַדִּיק לְבָרְכָהּ, מְגִיד מִשְׁרָיִם וּמוֹרָה צָדֵק וְדִקְהָלָה קְדִישָׁא יֵאֲנָאוּיִטְשׁ,
וְעַל פִּי צוּוֵי כְבוֹד קְדוּשַׁת אֲדְמוּר"ר נְשִׁמְתוֹ-עַדוֹן פְּתַב בְּתִיבָה תְּמָה וּמְאוּשְׁרָה, וְרוּבֵם סֵדֵר לְפָנָי אַחִיו אֲדְמוּר"ר נְשִׁמְתוֹ עַדוֹ, וְהוּא
הִגִּיחַ אוֹתָם בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֵצְמוֹ, כְּכַתְּבוּ וְכַלְשׁוֹנוֹ.

מְהוֹרָה בְּהִירָה, מְנַקֶּרֶת, מְפַסְקֶת וְעַם פְּתִיחַת רְאשֵׁי הַתִּיבוֹת

דְּרוּשִׁים לְפָרְשַׁת תּוֹלְדוֹת

❖ רְאֵה רֵיחַ בְּנֵי

❖ בִּיאֹר עַל הַנֶּזֶל

❖ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק

❖ וַיַּחֲפְרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק

❖ מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת

יוצא לאור ערב שבת קדש פרשת תולדות ה'תשפ"ב
שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

ChassidutBehirah.com

בסיעתא דשמיא.

אצל כמה וכמה חסידים היה מנהג ללמוד בכל שבוע ושבוע, (ובמיוחד בשבת), החסיד יישע פרשה (בשבתות החורף – בתורה אור, ובשבתות הקיץ (ויסיעה החורף) – בלקוטי תורה), ואצל כמה היה המנהג ללמוד אותה (על כל פנים בשטחיות) עם בני משפחתם, גם עם ילדים בגיל הבר מצוה (או גם פחות מזה). (ספר השיחות התשנ"ט, פרשת לך לך, עמוד 41)

יש לעורר, שכמו שלומדים את כל ספר הרמב"ם להיותו כולל את כל התורה פולה, על דרך זה יש ללמוד את הספרים תורה אור ולקוטי תורה, המהיים תורה שכתב דתורת החסידות. וכדוע שתורה אור ולקוטי תורה הם שני חלקים של ספר אחד והמשך אחד.

(שיחת שבת פרשת חיי שרה, כנס השלושים התשנ"ב בלתי מוגה)

אל הלומד

- ❖ הפסוקים המובאים בלקוטי תורה הם בדרך כלל בכתוב מלא (וי בחולם או שורק; י' בחירק). השארנו אותם מלא גם לאחר הנקוד.
- ❖ כידוע, בדרושי חסידות מובאים לפעמים לשונות חז"ל בגרסאות שונות, או בשנויי לשון. כדי להקל על הקורא הוספנו מרכאות למוכח מחז"ל גם כשאנו צוטט מדיק של הלשון. בשולי הגליון הבאנו, בחלק מהמקומות (בסוגרים מרבעים, ובאות כו'), הלשונות כפי שהם במקור.
- ❖ בכמה מקומות השלמנו הפסוקים ומאמרי חז"ל (בסוגרים מרבעים, ובאות כו'). במקומות אחרים השלמנו תיבות להקל את הקריאה, ובאים בסוגרים מרבעים.
- ❖ ללשונות בארמית, מהזהר וכדומה, הבאנו בשולי הגליון תרגום ללשון הקדש (בסוגרים מרבעים, ובאות כו').
- ❖ לרבים מהפסוקים ומאמרי חז"ל שהובאו בדרושים, ציין אדמו"ר הצמח צדק מקורות, והצגנו אותם באות קטנה. כמו כן הצגנו גם את הצינונים ומראי מקומות שבהגהות הצמח צדק.
- ❖ כדי להקל בלבנים לבין המקורות שנוספו במהדורה זו, מצגים המקורות שנוספו באות כו'.
- ❖ בלקוטי תורה המקורי, מופיעים בסוף הספר מראי מקומות לפסוקים ומאמרי חז"ל, הערות וצינונים. ורובם ככולם נעתקו כאן עם הוספות ותיקונים.
- ❖ כשלושן של פסוק מופיע כמה פעמים בתנ"ך ציין למקום הראשון, אלא אם ברור שהפונה היא לפסוק מסים.
- ❖ הגהות הצמח צדק שאינן ציון מראה מקום בלבד, מצגים באות כמו הפנים, אך קטנה מעט. חלק מההגהות באות בשולי הגליון וחלק בפנים, אך באות קטנה.
- ❖ תחלת כל עמודה בתורה אור המקורי סמנה בסוגרים חדים כך: < >.

*

נתן להוריד את הקבצים בכתובת: ChassidutBehirah.com

"שגיאות מי יבין". לכן נבקש מכל אחד שימצא שגיאות או שיש לו הערות, לשלוח אלינו לכתבת: LikutayTorah@gmail.com, ותודה חמה מראש.

ערב שבת קודש פרשת תולדות, התשפ"ב

"לכאור"א" בראשי תיבות, הרי זה יכול להתפרש 'לכל אחד ואחת'. וראה ספר השיחות תשמ"ז חלק א עמוד 345 ובהערה 62).

⁶ ראה הערת כבוד קדושת אדמו"ר בספר השיחות התש"א עמוד 59: "בכמה מקומות נדא"ח מובאים מאמרי רז"ל בגירסא בלתי רגילה, והוא בשתי פנים: א. הגירסא שאינה רגילה מדייקת יותר. ב. שתי הגירסות מדייקות, אבל להענין המתבאר במקום זה מתאים מאמר רז"ל המובא כפי פירושו על פי הגירסא האינה רגילה דוקא". וראה ספר המאמרים תש"ח עמוד 272 הערה ה.

הדרושים נעתקו ממהדורת ה"תורה אור" שבאתר ספרית חב"ד, והגהה על פי מהדורת קה"ת ה'תשע"ה.

כל הזכיות של המאמרים שמוורות להוצאת קה"ת.

למען ירוץ הקורא:

חלקנו הפרקים לפסקאות קצרות, ופסקנו בפסוק מלא, הדרושים מקטעים, מנקדים ומפסקים, והעברנו את רוב המאמרים המסגרים ('עין', 'כמ"ש') – לשולי הגליון. כמו כן הוספנו את השנויים מכתבי יד שמופיעים במהדורה זו, בשולי הגליון.

תקנו כמה וכמה מטעיות הדפוס, אך עדין אפשר שימצאו טעיות בנקוד, בפענוח קצורי מלים וראשי תיבות, ועוד.

פתחנו את רוב ראשי התיבות, אך השארנו כמה ראשי תיבות נפוצים, שנוהגים להגותם בראשי תיבות; ביניהם:

א"ק (אדם קדמון); בי"ע (בריאה, יצירה עשירה); אבי"ע (אצילות, בריאה, יצירה, עשירה); דצ"ח, דצ"ח"מ (דומם, צומח, חי, מדבר); ז"א (זעיר אנפין); זי"ג (ז"א ונקבא, או זכר ונקבה); ח"ב (חכמה, בינה, דעת); חג"ת (חסד, גבורה, תפארת); חז"ל (חכמינו זכרונם לברכה); מ"ג (מים גביון); מ"ד (מים דוכרין); נה"י (נצח, הוד, יסוד); נר"ג, נר"ג"ח (נפש, רוח נשמה, חיה); רד"ל"א (רישא דלא אתידע); רז"ל (רבתינו זכרונם לברכה)

כמו כן השארנו בראשי תיבות: שמות אנשים² ומספרים³ ואותיות⁴.

זאת למודעי; כי ישנן תיבות שנתן לנקוד בכמה אופנים. אמנם, בחרנו באחד מהם, ונקדנו אותם כמקל להגות אותם, אבל אינו מכרח.

❖ פענוח קצורי תיבות וראשי תיבות הוא בדרך אפשר. אף שבכמה מקומות נתן ללמוד סתום מן המפורש במקום אחר, עדין רבים ראשי התיבות שאפשר לפתור בכמה אופנים, ואין להם הכרע (להגמא: כמ"ש: 'כמו שכתוב', 'כמו שנאמר', 'כמו שנתבאר'. הנ"ל: 'הנוכח' – 'לעיל' או 'למעלה' או 'לקמן'). פתחנו אמנם באופן אחד, אך אפשר שהפונה היא באופן אחר⁵.

¹ ראה 'תורת שלום' – ספר השיחות עמוד 2. תורת מנחם – רשימת היומן עמוד קצו.

² כמו: 'האריז"ל (הרב אדונו רבי יצחק לוריא) זכרונם לברכה, רח"ו (רבי חיים ויטאל); רמ"ז (רבי משה זכותא), ועוד. וראה שיחת יום ב' דראש השנה תשמ"ח סעיף ב אודות הנקרת שמות רבותינו נשיאנו בראשי תיבות.

³ כמו: מ"ה; ב"ן, (נ"ב); ס"ג; רמ"ח; רפ"ח; שס"ה ועוד.

⁴ כמו: מנצפ"ך.

⁵ ב'הקדמת המלקט' לספר התנאי נכתב: 'אגרת השלוחה לכללות אנשי שלומינו יצ"ו, ובספר 'שיעורים בספר התנאי' פענחו: 'יברכם צורנו ושמרם': והעיר כבוד קדושת אדמו"ר: 'או יש לומר ושמרם צורנו וגואלנו, או כיוצא בו. ולהעיר מתפלת 'צור ישאל קומה בעזרת...'. – אולי לכן גם כן הוא בראשי תיבות בכדי שיכלול כל הברכות. ובשיחת שבת פרשת דברים ה'תש"ל, הערה 3 (תורת מנחם, התועדויות חלק ס"א עמוד 121): 'ובינין שנאמר

פְּרִשְׁת תּוֹלְדוֹת

<ר, י>

אֲשֶׁר ^ואין ערוך כלל לגבי מהותו יתברך "אנת הוא חד כו"⁵, לכן צריך קודם בחינת "אלקיני" שהוא בחינת צמצום, ואחר כך "ואלקי" - בחינת וא"ו - המשכה שיתהווה בחינת "אבותיני".

ובהתבונן כל זה, בוודאי כל איש ישראל יהיה חפצו ורצונו תמיד ליכלל ב"ה אחר" ולא שירד למטה במקום חשך.

אמנם זהו בחינת רצוא, אבל צריך להיות אחר כך בחינת שוב, כדכתיב (קהלת ב, יא): "כיתרון האור מן החשך", ורצונו יתברך "להיות לו - דווקא - דירה בתחתונים"⁶. ולכן הצווי "ואהבת" הוא הפירוש בהיפוך - מלמעלה למטה. וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה: "שיהא שם שמים מתאהב על ירך" - פירוש: להמשיך גילוי אור אלקותו מלמעלה למטה.

וזהו מעשה אברהם - הכנסת אורחים, שנתן לערביים לאכול ואחר כך אמר להם: דעו למי מברכים⁸ כו, בכדי להיות גילוי אלקות למטה, שגם הערביים יכירו גדולתו כו, כל זה הוא בחינת אברהם, המשכה מלמעלה למטה. ויצחק היה חופר בארות שהוא בחינת גילוי ממשלה למעלה, מהעלם לגילוי, כמשל הבור אשר המים שם בהעלם ועל ידי החפירה נגלו המים כו.

והנה הגם שאברהם היה גם כן חופר בארות, אבל כתיב (תולדות כו, יח): "ויסתמום פלשתים כו". ויצחק חפר אותן וקרא להם "שמות כשמת אשר קרא להן אביו" (שם) - הראשון מלא והשני חסר⁹. לפי שעל ידי חפירה דיצחק לא נפסק עוד נביעתם¹⁰, ונמשכים ונובעים הששה מדות שהן בחינת וי"ו, על כן הוא "שמות" מלא בו"ו. אבל "שמות" דאברהם חסר וי"ו, לפי ש"סתמום פלשתים" (שם, טו), ויש לחיצונים וניקה מהם. לכן על ידי חפירה דיצחק הוא "שמות" בו"ו¹¹.

אלה תולדות יצחק

"אלה תולדות יצחק וגו'" (פרשתנו כה, ט):

כתיב (שיר השירים ב, ו): "שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני". "שמאלו" הוא בחינת יצחק - ממשלה למעלה, "וימינו כו" הוא בחינת אברהם - מלמעלה למטה. והנה מדת אברהם הוא הכנסת אורחים כו, ויצחק היה חופר בארות² כו.

ולקבין זה, הנה ^גכתיב (אתחנן ו, ה): "ואהבת" - אשר לכאורה לא שייך בזה לשון צווי לאהוב כו!

אך הוא, שבתחלה כתיב (שם, ד): "הוי"ה אחר" כו. ובהתבוננות ענין "אחר" איך שאין ערוך אליו כלל כו,

- "הוי"ה אלקיני ואלקי אבותינו"³ (שהוא בחינת צמצום) - פירוש: שיתהווה בחינת "אבותינו" - חכמה ובינה כו, "אנת חכים כו"⁴,

¹ דבור המתחיל אלה תולדות יצחק: תורת חיים ריש פרשת תולדות [קמב, א] - ציון כבוד קדושת אדמו"ר.

נאמר שבת פרשת תולדות, כט מרחשון תקס"ט, שבת תנאים של הרב הקדוש רבי יעקב ישראל טברסקי מצ'קס, בנו של הרב הקדוש רבי מרדכי מטשערנוביל עם הרבנית דבורה לאה בתו של כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי.

נוסח אחר - הנחת אדמו"ר האמצעי - מאמרי אדמו"ר הנקן תקס"ח חלק א עמוד תקטו. מיוסד עליו - דבור המתחיל זה תקפה - נדפס בתורת חיים הנ"ל.

הגהות למאמר שלפנינו - אור התורה תולדות (בראשית כרך ד) תתר, ב. תתיג, א. תתיח, ב.

ביאור ומתחיל כתיב כי אתה אבינו נדפס בקונטרס בפני עצמו קה"ת תשפ"א.

מיוסדים עליו - דבור המתחיל זה בספר המאמרים תרל"א חלק א עמוד סט. ושם נסמנו בהערה ראשונה. תרל"ו עמוד עה. פז.

ראה דבור המתחיל "ואלה תולדות יצחק" - ספר המאמרים תשי"ח עמוד מה. תשכ"ה - לקוטי שיחות חלק ה עמוד 366 וספר המאמרים תשכ"ה עמוד פב. לקוטי שיחות חלק טו עמוד 119 ואילך.

² (פרשתנו כו יחכב).

³ (דלכאורה אינו מובן, הרי "אלקיני" הוא אלקי כל ישראל, ואם כן, מצד סדר הדורות הנה ליה למימר תחלה "אלקי אבותינו" ואחר כך "אלקיני" - תשח"י שם).

⁴ (תקוני זהר בהקדמה, "פתח אליהו" י, א).

⁵ (תקוני זהר שם).

⁶ (ראה תנחומא נשא טז. במדרב רבה פרשה יג, ו).

⁷ (יוקא פו, א).

⁸ (סוטה י, א. בראשית רבה פרשה מט).

⁹ "שמות הראשון מלא וא"ו והשני חסר" - תשח"י שם).

¹⁰ ("והכפונה בנביעתם היא לנביעת מיי החסדים דאברהם כמפורש בתורת חיים [כאן על זה] - לקוטי שיחות חלק טו עמוד 130 הערה 21).

¹¹ (ועיין מה שנתבאר כהיא גוונא על פסוק "ששת ימים האכל מצות כו" - מלא וי"ו (ראה לקוטי תורה צו, יג, ב)).

כ"ו²⁰ (תורמה כו, כח). ולכן אמר (ויצא שם): "אלקי אבי [אברהם], ופחד יצחק היה לי", שהיה לו שני הבחינות - בחינת אברהם כנ"ל, וגם פחד יצחק היה יכול להמשיך למטה גם כן.

והנה לעתיד לבא כתיב: "כי אתה אבינו" - פירוש: כי עתה אי אפשר שבחינת "פחד יצחק" יהיה בבחינת "אבינו", שהיא המשכה למטה וכנ"ל. אבל לעתיד לבא כשיהיה "בלע המות לצח" (ישעיה כה, ח), "ואת רוח הטומאה אעביר כו" (זכריה יג, ב), אז יתגלה בחינת "פחד יצחק" למטה, שיהיה הוא בחינת "אבינו", כדכתיב (ישעיה ב, כא): "לבוא בנקרות הצורים ובסעיפי הסלעים מפני פחד ה'", שיתגלה בחינת פחד ובטול למטה, "וראו כל בשר"²¹.

וזהו "אלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק" - ב' פעמים אברהם וב' פעמים יצחק:

כנודע ממשל גשמי, שהזכר יוכל להזריע בלא נקבה מה שאין כן הנוקבא כו'. והגם שאמר²² "אשה מזרעת תחלה כו'", היינו גם כן על ידי התעוררות הדבר תוכל הנוקבא להזריע תחלה כו'. וגם אחר כך עיקר ההולדה - מטפת הדבר, שממנו הלובן, וזהו המברר הולד, להיות הפסולת יוצא לחוץ ומהבירור נעשה הולד כו'.

כמו כן למעלה, שיתהווה בחינת יצחק ממשלה למעלה, שבאמת אין ערוך אליו כלל, הוא בא על ידי "בן אברהם". פירוש: על ידי ההארה הבאה מלמעלה למטה שיתהווה בכל אחד בחינת יצחק - העלאת מ"ן ממשלה למעלה. וזהו "תולדות יצחק" הוא "בן אברהם" כו'.

ואחר כך "אברהם הוליד את יצחק" - פירוש: שיהיה בחינת יצחק בבחינת הולדה. כי באמת אין ערוך נברא לבוורא, ושיהיה ההעלאה בחינת בטול לאלקות בתכלית, אי אפשר כי אם על ידי אברהם שהוא בחינת אב"ר מ"ה²³, "בחכמה אתברירו"²⁴, שהוא המברר להוליד בחינת יצחק - להיות נתפס בחינת גילוי אלקות. והפסולת יוצא לחוץ על ידי טפת דבר, שממנו יוצא "לובן העליון"²⁵ כנ"ל - בחינת אברהם כו'. ודי למבין. :

— * —

ולעתיד לבא כתיב (ישעיה סג, טו): "כי אתה אבינו"¹² - שעיקר הצחוק והשמחה יהיה מבחינת יצחק שהוא ממשלה למעלה, אשר בחינה זו אין קץ ותכלית כו'. מה שאין כן (אברהם) בבחינת ממשלה למטה יש לה גבול המשכה למטה.

ולכן באברהם כתיב ב' פעמים "אברהם אברהם" (וירא כב, יא): הא' הוא המשכה שיתהווה בחינת חכמה ובינה דאצילות - "ואלקי אבותינו" כנ"ל, והמשכה ב' בבי"ע.

מה שאין כן יצחק - בחינת מלמטה למעלה, בחינת אין קץ ותכלית, ו"הכל ירומונה סלה"¹³. ומזה נתהווה עיקר הצחוק.

כי "גמירי, משמאי מיהב ירהבי, משקל לא שקלי כו"¹⁴, "מיהב" הוא בחינת השתלשלות מאין ליש כו'; אבל עבודת האדם הוא ההיפוך, והוא להיות בטול היש לאין, והוא בחינת יצחק - צחוק¹⁵ ותענוג גדול כו'.

והנה כתיב באברהם (וירא כב, ב): "קח נא את בנה כו' אשר אהבת את יצחק כו'". כי ידוע הטבע לאהוב ההיפוך, כדכתיב (משלי כה, כה): "מים קרים על נפש עיפה"; וכמו כן להיפוך - מי שקר לו מאד רוצה למים חמים.

ולכן אברהם שמדתו המשכה מלמעלה למטה אהב גם כן ההיפוך - בחינת יצחק מלמטה למעלה. היינו, שבחינת יצחק הוא "פחד יצחק", שהוא בחינת יראה ובטול; ולכן זה אי אפשר שימשיך אברהם למטה בחינת "פחד יצחק" הנ"ל, שבחינת בטול כזה אי אפשר לנבראים לקבל.

כי גם למעלה אמרו: "הושיט הקדוש ברוך הוא אצבעו הקטנה ביניהם ושרפן"¹⁶ על ידי גילוי רב, ומכל שכן למטה בנבראים. ולכן כתיב¹⁷: ויעקוד אותו "על המזבח ממעל לעצים" - למעלה מבחינת עץ החיים ועץ הדעת¹⁸ - שם יוכל להתגלות בחינת "פחד יצחק" הנ"ל.

אמנם בעקב כתיב (ויצא לא, מב): "ופחד יצחק היה לי". כי יעקב היה "בחור שבאבות"¹⁹, בחינת התכללות - "מברית מן הקצה

¹² (ראה שבת פט, ב. ובפירוש רש"י שם: "כי אתה אבינו - כנגד יצחק אמרו").

¹³ (נוסח ברכת "יוצר אור" בשבת).

¹⁴ (למדנו, מן השמים נותנין, אך לקחת לא לוקחים. תענית כה, א. ראה גם לקמן שמות נד, ב. סו, ג. לקוטי תורה מסעי צא, ב).

¹⁵ (כמו שאמר שרה בלידת יצחק (וירא בא, ו) "צחק עשה לי אלקים כל השמש יצחק לי" (ובפירוש רש"י: יצחק לי - ישמח עלי). וראה במפרשים שם. וראה פירוש רש"י על הפסוק (לך לך יו, יט) "וקראת את שמו יצחק": על שם הצחוק. - ספר הפאמרים מלוקט חלק ב (בסלור שבט) עמוד ע' הערה 134).

¹⁶ (יומא כא, ב. "בסנהדרין הוא בפרך אחד דיני ממונות (דף לח): גבי כיתות של מלאכים שאמרו לפניו (תהלים ח, ה) מה אנוש כי תזכרנו" - רש"י).

¹⁷ (פרשתנו כב, ט: "ויעקוד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים").

¹⁸ (בראשית ב, ט).

¹⁹ (בראשית רבה וישלח, פרשה עו, א: בחור שבאבות זה יעקב, שאמר (תהלים קלה, ד): 'כי יעקב בחר לו זה'. וזה חלק א קיט, ב. קטג, ב. קטא, ב. רו, א. חלק ב כג, א. ראה

זהר חלק ג עט, ב. עץ חיים שער לח (שער לאה ורחל) פרק ב. לקוטי תורה להאריז"ל תולדות כו, כה).

²⁰ (זהר חלק ג קפו, א. ראה זהר חלק ב קעה, ב).

²¹ ("נגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר". ישעיה מ, ה).

²² (אשה מזרעת... שממנו הלובן: ברכות ס, א. נדה לא, א).

²³ (ראה זהר חלק א בהקדמה ד, א. לקוטי תורה להאריז"ל ריש פרשת לך לך).

²⁴ (ראה זהר חלק ב, היכלות, רנד סוף עמוד ב. עץ חיים שער יח, שער רפ"ח ניצוצין, פרק ה. שער לט דרוש א).

²⁵ (ראה לקמן ויצא כג, א. כד, ב).

ה", שזהו למעלה מעלה מבחינת נהר כו'. והיינו על ידי עסק התורה ומצות, שעל זה נאמר (חיי שרה כה, טו): "ותרד העינה ותמלא כדה", הם כ"ד ספרין דאורייתא³², שהם נמשכים מבחינת המעין, בחינת "חפים ולא בחכמה ידיעא", שעיקר גילוי זה יהיה לעתיד-לבא. :

אר הנה כדי להיות המשכה וגילוי זה על ידי תורה ומצות מעשיות, על זה נאמר "ותרד העינה ותמלא כדה", שזהו על ידי רבקה אמנו, שהיא היא אשר ביכולתה להיות "ותמלא כדה כו".

ולחבין מהו בחינת רבקה, יש להבין תחלה ענין בחינת יצחק. כי הנה יצחק הוא לשון צחוק ותענוג³³, והוא גילוי תענוג העליון לצדיקים לעתיד-לבא, כמו שכתוב (תהלים קד, כו): "לוינתן זה יצרת לשחק בו", ולכן יצחק הוא לשון עתיד. כי הנה בחינת "צחוק" - עשה לנו "אלקים"³⁴, שבחינת גילוי תענוג זה נמשך על ידי שם אלקים. והענין:

כי "שמש ומגן הוי"ה אלקים" (תהלים פד, יב) - ששם אלקים הוא המגן ונתקן על שם הוי"ה המהוה מאין ליש; שהנתקן הוא כסוי והעלם שלא יהיה גילוי שם הוי"ה רק על ידי לבוש והנתקן המסתיר עליו. וכמשל אור וזיו השמש המאיר דרך מסך ופרגוד³⁵. ומחמת נתקן ומגן זה נעשו הנבראים בחינת יש ודבר נפרד. ובהתרבות הלבושים על ידי ק"ך צירופי אלקים³⁶, נמשך למטה בעשייה החשך וההסתור ביותר.

ועל כן ירדה הנשמה למטה להיות "עובר אלקים" (מלאכי ג, יח), דהיינו לעבוד ולתקן את בחינת החשך וההסתור הנמשך משם אלקים, "לאהפכא חשוכא לנהורא". וזהו "אשר ברא אלקים - לעשות" (בראשית ב, ג), ופירש במדרש³⁷: "לעשות - לתקן". (והיינו

³² (ראה תקוני זהר תקון כא מו, ב).

³³ (ראה לעיל יז, ג הערה 15).

³⁴ (וירא כא, ו: "צחק עשה לי אלקים").

³⁵ כמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "והבדילה הפרכת כו" (לעיל יב, ג).

³⁶ (עץ חיים שער הזיוונים שער טו פרק ו. שער השמות שער מד פרק א).

"השבון הצירופים הוא על פי המבואר בספר יצירה (פרק ד משנה יב. בקצת דפוסים משנה טז) "שתי אבנים בונות שני בתים כו' חמשה אבנים בונות מאה ועשרים בתים". ופירוש משנה זו: אבנים - היינו אותיות, בתים - תיבות. ב' אבנים בונות שני בתים - משתי אותיות אפשר לעשות ב' תיבות, אשר בכל אחת מהן נכנסות ב' אותיות אלו אבל בצירוף (בסדר) אחר.

לדוגמא ב' אותיות א, ב, - בונות ב' תיבות: אב, בא. ועל דרך זה חמש אותיות (וכמו האותיות: א, ל, ה, י, ס) יש לצרפן במאה ועשרים אופנים, שונים אחד מחבירו בסדר האותיות וכנראה בחוש. מהם כ"ד צירופים מתחילים באות א', כ"ד - באות ל', כ"ד - באות ה', כ"ד - באות י', כ"ד - באות ס'. אלא שהצירוף העיקרי הוא: אלקים". אגרות קדש כבוד קדושת אדמו"ר חלק ב אגרת קעו - עמוד יט ענין שם באריכות).

³⁷ (ראה פירוש רש"י לבראשית רבה פרשה יא, ז).

מיום רבים לא יוכלו לכבות²⁶

"מיום רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו'²⁷, עד: "בוז יבוזו לו" (שיר השירים ח, ז).

ובזהר חלק ג, זף נ"ד, עמוד ב': "מיום רבים דא הוא נהר עלאה, דמנייה נפקין נהרין לכל עיבר כו"²⁸.

והנה, הנהרות נמשכים מן המעינות, שהמעינות נובעים מן התהום ומהם נמשכים הנהרות, וכמו שכתוב²⁹: "השולח מעינים בנחלים"; והמעינות נובעים מתחת לארץ, אבל הנהרות נמשכים בגלוי על פני כל הארץ.

לכך התורה שנמשלה למים, כמו שכתוב (ישעיה נה, א): "הוי כל צמא לכו למים" - יש בה בחינת מעין, והוא כמאמר "חפים ולא בחכמה ידיעא"³⁰, שאינו מושג כלל - כמשל המעין שנובע מתחת לארץ ואינו ניכר ונגלה כל כך;

ויש בה בחינת נהרות, וכמו שכתוב (בראשית ב, ז): "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן כו", שזיו השכינה המתגלה בגן-עדן בהשגת רזין דאורייתא, נמשך מבחינת "נהר היוצא מעדן כו", ונמשך ומתחלק לכמה בחינות נהרות והמשכות פריטים, לכל אחד כפי השגתו כו'. ולכן נקרא "נהר", לפי שבא ונמשך בגילוי להיות מושג לצדיקים.

ועל זה נאמר "מיום רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" של כנסת ישראל להקדוש ברוך-הוא: כי עם היות שזהו גילוי מדרגות עליונות מאד, עם כל זה לא ישקטו את האהבה - שהנפש לא תתמלא ותתרוה צמאונה על ידי גילוי זה לבד.

וכמו שכתוב (תהלים עג, כח): "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ": כי "שמים" ו"ארץ" הם גן-עדן העליון והתחתון שבו מתענגים הנשמות על ידי "נהר היוצא מעדן כו"; ועם כל זה "מי לי בשמים כו", כי גן-עדן הוא רק לפי שעה, אבל עיקר הגילוי יהיה לעתיד-לבא בתחיית המתים, וכמו שכתוב³¹: "ומעין יצא מבית

²⁶ (דבור המתחיל טוס רבים: תורת חיים חיי שרה דבור המתחיל "והנערה טובת מראה" (קכו, ד). פירוש תהלים להצמח צדק קאפיטל צב [נהל אור שחכ]. - ציון כבוד קדושת אדמו"ר.

נאמר בשבת שלפני פורים, פרשת תצוה (זכור). ט אדר תקס"ט, על חתונת נכד רבנו ה'קון, הרב דובער בנו של הרב הצדיק רבי חיים אברהם.

נוסח ב - הנחת אדמו"ר האמצעי - נדפס במאמרי אדמו"ר ה'קון תקס"ט בתחלתו. נוסח ג נמצא בכתבי יד ולא נדפס לעת עתה. וראה פלח הרמון שיר השירים עמוד 238.

²⁷ ("ונהרות לא ישטפהו. אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה").

²⁸ (זהו הנהר העליון שממנו יוצאים נהרות לכל העברים).

²⁹ (תהלים קד, י: "המשלח מעינים בנחלים בין הרים יהלכון").

³⁰ (תקוני זהר בהקדמה, "פתח אליהו").

³¹ (יואל ד, יח. ושם: "ומעין מבית ה' יצא").

שֶׁלֶשׁ בָּקָר" או "שֶׁל אַרְבַּע אַרְבַּע"⁴¹. דהפירוש הוא: חבור וקשור של שלש או ארבע בהמות יחדיו נקרא "רבקה".

וכך הוא בענין חיות המרפכה: כשהן כלולים ומתייחדים יחד להיות "החיות נושאות", הן בחינת "רבקה של שלש בקר", שהוא התכללות חג"ת: "פני אריה" מבחינת חסד, "ופני שור" מבחינת גבורה כו⁴². ולפעמים הן "של ארבע ארבע", שהוא בחינת "פני אדם" שבחיות המרפכה, שהן ד' בחינות - חסד, גבורה, תפארת, מלכות⁴³.

ועל דרך זה אמרו רז"ל: "האבות הן הן המרפכה"⁴⁴ - שהן ג' בחינות חג"ת, ודרך הוא "רגל רביעיה כו"⁴⁵. והוא שכתוב במרכבת יחזקאל (יחזקאל א, ט): "חבורות אשה אל אחותה", שהן בבחינת חבור והתכללות. שעל ידי זה דוקא "החיות נושאות כו", משום שעל ידי ההתכללות וחבור המדות יחדיו, על ידי זה מתעלים וממשיכים מבחינה עליונה מאד ששם כל המדות כלולים יחדיו⁴⁶.

ועל דרך זה יובן בעבודת ה' באדם:

כשיש בחינת התכללות המדות אהבה ויראה, והתעוררות רחמים על נפשו שירדה פלאים⁴⁷, והוא נקרא בחינת "רבקה של שלש בקר", שמדות נפש הבהמית מתבררים מקליפת נוגה ועולים לה'. והנה "רבקה יוצאת" (חיי שרה כה, טו. מה): שיוצאת מקליפת נוגה ו"אתהפכא חשוכא לנהורא";

ולפעמים היא של "ארבע ארבע" - בהתכללות מדת מלכות, שהוא בחינת בטול, וקבלת עול, ועבודת עבד. כי העבודה והיראה הן שני מצות⁴⁸ כו.

וזהו ש"יצחק מצחק את רבקה אשתו", דהיינו, שבחינת יצחק, שהוא התענוג שיתגלה לעתיד לבא, הרי הוא נמשך "את רבקה אשתו".

(שהוא בחינת בירור דשם ב"ן בגימטריא בהמה. דהיינו על ידי בירור נפש הבהמית כשעולה למעלה מעלה להיות בבחינת "רבקה". כי למטה הוא "ענפין מתפרדין", אבל על ידי הברור או נעשה התכללות כו).

ולכן על ידי זה דוקא "ותרד העינה ותמלא כדה": דהיינו שעל ידי

⁴¹ (ערובין פרק ב, משנה א: "שתי רבקות של שלש בקר, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, של ארבע ארבע". "רבקה - קופלא בלע"ו, [צמד] שקושרין ארבע פרות ביחד" (רש"י פסחים כו, א). "שמדבקים שלש בהמות או ארבעה בצואריהן זו אצל זו ודשים הדישה" (רש"י בבא מציעא ל, א)).

⁴² ("ופני נשר" - היא מדה ממוצעת, בחינת רחמנות" לקוטי תורה במדבר, עמוד י, א).

⁴³ (= וסוד, גבורה תפארת מלכות).

⁴⁴ (בראשית רבה פרשה מז, ו. פב, ו. זהר חלק א ויגש רי, ב. חלק ג חקת קפב, א).

⁴⁵ (רגל רביעית (במרפכה). ראה זהר חלק ג רי סוף עמוד ב. רסב, ב. ועוד).

⁴⁶ (ענין מה שנתבאר בפרשת נח בענין זה (לעיל ט, ד)).

⁴⁷ (על פי איכה א, ט: "ותרד פלאים").

⁴⁸ (תניא פרק מא עמוד קנו. וראה ב"מראי מקומות, הגהות והערות" שם).

לתקן) ההסתר הנמשך משם אלקים. והוא על ידי בטול היש לאין, שעל ידי זה "אתהפכא חשוכא לנהורא". והיינו על ידי מסירת נפש בתפלה ועל ידי "י"ם" תורה ומצות.

וזהו "צחוק עשה לי אלהים" (וירא כא, ו).

שעיקר הצחוק ותענוג העליון נמשך על ידי שם אלקים. כמשל הצחוק שעושים השרים, שהוא מדבר חדש, כמו מלחמת הארי עם חיה אחרת, שמההתחדשות נמשך הצחוק והתענוג - כך בחינת בטול היש לאין זהו ההתחדשות, שהנברא שנעשה יש ודרך נפרד יוכל לבטל את עצמו. מה שאין כן אם לא היה שם אלקים מסתיר, לא היה נמשך בחינת צחוק ותענוג זה כלל. אם כן עיקר הצחוק והתענוג עשה לנו השם "אלקים" המסתיר ומעלים, שבסבתו נמשך התענוג, והיינו על ידי בטול היש לאין.

והנה, עיקר הצחוק והתענוג מתגלה כשנשלם הבירור והתקון דשם אלקים. וכמו במעשה בראשית כתיב (בראשית א, לא. ב. א): "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד [ו. ויכלו השמים] - שבגמר כל המלאכה נתגלה התענוג, מה שאין כן בעוד שלא נגמרה המלאכה אין התענוג מתגלה כי אם הוא עוסק לגמור המלאכה³⁸.

כך על דרך זה, עכשיו העסק הוא להיות "עובד אלקים"³⁹ - "לאהפכא חשוכא לנהורא". ובגמר ושלמות הבירורים אזי כתיב (תהלים קד, ל-לא): "ותחדש פני אדמה [ו. ישמח ה' במעשיו", ויהיה גילוי הצחוק והתענוג. ולכן נקרא "יצחק" על שם העתיד - שלעתיד יהיה גילוי צחוק ותענוג זה. :

והנה ביצחק כתיב (פרשתנו כו, ח): "והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו". פירושו: שכל הצחוק ותענוג עליון דיצחק הנ"ל - הוא נמשך על ידי רבקה אשתו.

כי הנה עיקר בחינת "אתהפכא חשוכא לנהורא" הוא שיוך בנפש הבהמית שבאדם, שהיא צריכה בירור ותקון - "לעשות - לתקן", מה שאין כן הנשמה עצמה אינה צריכה תקון. ונפש הבהמית שרשה מחיות המרפכה - "פני שור וכו" (יחזקאל א, ו). וכמו שיש כח בהמרפכה להיות "החיות נושאות את הכסא"⁴⁰, כך יש כח בנפש הבהמית להיות בה ועל ידה עליות לנפש האלקית. והיינו אחר הבירור של נפש הבהמית, משום ששרשה גבוה מאד נעלה - מ"לפני מלך כו" (וישלה לו, לא). :

ובזה יובן ענין בחינת רבקה, שהוא מלשון "רבקות של שלש

³⁸ (ראה גם לקוטי תורה ראש השנה נו, א. ובכמה מקומות).

³⁹ (מלאכי ג, יח).

⁴⁰ (נוסח פיוט במוסף דראש השנה אחר קדושת כתר (בכמה נוסחאות) המתחיל "חיות": "ארבע חיות נושאות ומנשאות עם כסא". בחיי תרומה כה, י בשם "פרקי דרבי אלעזר". וראה פרקי דרבי אלעזר סוף פרק ד: "והחיות עומדות אצל כבודו"). וראה שמות רבה פרשה כג, טו. במדבר רבה סוף פרשה יד. נתבאר לקמן יתרו עא, סוף עמוד א ואילך. עב, ד ואילך. לקוטי תורה במדבר לא, ג).

מה שאין כן בידיעה והתבוננות לבד, הוא רק ידיעת מציאותו ולא בחינת "אשר אנכי - ממש - מצוה" שהוא כמו בחינת תפיסה במהותו ועצמותו כביכול על ידי המצות מעשיות, ד"רמ"ח פקודין אינון רמ"ח אברים דמלכא⁵³.

יתר על כן, אפילו ההשגות שבגן-עדן, שהיא השגת מהות זיו השכינה ממש ולא מציאותו לבד, עם כל זה, על זה נאמר: "מים רבים" הנמשכים מ"נהר היוצא מעדן כו" - "לא יוכלו לכבות את האהבה" דבחינת "רבקה" - "בכל לבבך" ו"מאדך" הנ"ל. וכמו שכתוב: "מי לי בשמים וגו'", כי הגלוי שבגן-עדן נקרא רק "זיו" והארה בלבד, ונקרא "לקבל פרס"⁵⁴ - לשון פרוסה, כמו שנתבאר במקום אחר⁵⁵, אבל האהבה הנ"ל היא למהותו ועצמותו יתברך, וזה "שלא על מנת לקבל פרס" כו'.

וזהו ו"נהרות לא ישטפוה": כי "בעבר הנהר ישובו אבותיכם" (יהושע כד, ב), שבחינת "אהבה רבה" הנ"ל, היא מגעת למעלה אפילו מבחינת הנהר הנ"ל שהוא מקור כל הנהרות כו', ואם כן ודאי "ונהרות לא ישטפוה":

אף "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה - בוז יבזו לו":

פירוש "אם" הוא לשון פאשר⁵⁶. שיש "אם" שאינו משמש בלשון ספק אלא בלשון ודאי, כמו: "אם כסף תלוד" (משפטים כב, כד); "ואם יהיה היובל" (מסעי לו, ד), שאין זה לשון ספק אלא שבדאי יהיה הדבר יובא, ולשון "אם" כאן אינו אלא לשון פאשר. פירוש: פאשר כסף תלוד את העני "לא תהיה לו כנושה" (משפטים שם). וכן "פאשר יהיה היובל".

וכמו כן "אם יתן איש" - פירוש: פאשר יתן איש - זה הקדוש ברוך-הוא⁵⁷ - שיתן בודאי, והיינו לעתיד, ש"יתן" הוא לשון עתיד, שלעתיד-לבא יתן "את כל הון ביתו"; שבזמן-הזה אינו בא לידי גילוי, כי אם לעתיד דוקא. אף הגם שאין זה בגלוי עכשיו, מפל מקום נמשך הוא ממש בחינה זו על ידי תורה - כ"ד ספרים דאורייתא, ומצות מעשיות, שהם בחינת "והיו הדברים האלה אשר אנכי" (אתחנן ו, י) - "מי שאנכי"⁵⁸ ממש נמשך על ידי זה. וזהו "מצוה" - לשון צוותא וחבור.

וזהו "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו":

"אתה" היינו מהותו ועצמותו יתברך, "ברוך" ונמשך בבחינת שם הוי"ה המתלבש בעשר ספירות - יו"ד בחכמה כו', עד שנמשך

בחינת בירור ובטול נפש-הבהמית דוקא, הנה על ידי העלאתו זו נמשך להיות ירידה והמשכה, בחינת "ותמלא כדה", היינו "כ"ד ספרין דאורייתא".

כי הנה כל התורה נתלכשה בענינים גשמיים. כמו מצות⁵⁹ תרומות ומעשרות בצמח וזרע הארץ, ומצות קרבנות בבעלי-חיים, וכן בכל המצות. שכל זה הוא נלקח מקליפת-נוגה, ועל ידי המצות מתבררים, ונמשך על ידי זה גילוי איך-סוף ברוך-הוא - "אשר אנכי מצוה" (אתחנן ו, י).

וזהו "הנה אנכי נצב על עין המים" (חיי שרה כד, מג): דהיינו, בבחינת "ותרד העינה ותמלא כדה" נמשך ממש בחינת "אנכי", שהוא "סתומא דכל סתימין", שממנו נמשך המעין כו'. ולכן כדי שיהיה המשכה זו - גילוי אור איך-סוף ברוך-הוא בדרגים גשמיים שמקליפת-נוגה - הוא דוקא על ידי בירור נפש-הבהמית תחלה, שהיא גם כן מקליפת-נוגה, שאז אחר בירור והעלאתו זו יוכל להיות המשכה וירידה זו⁶⁰.

ועל כן לא נתנה תורה למלאכים - משום "כלום יצר הרע יש ביניהם?"⁶¹ ואין שייך אצלם בירור קליפת-נוגה ו"אתהפכא חשוכא לנהורא". ולכן אי אפשר להיות גם כן אצלם המשכה זו מבחינת "אשר אנכי מצוה". ואף על פי שבדאי נמשך גילוי אלקות למלאכים - הוא מבחינת "נהר יוצא מעדן להשקות את הגן", דבזה כתיב (שיר השירים ח, יג): "היושבת בגנים חברים" - שהם המלאכים - "מקשיבים לקולך" (שם). אבל גילוי בחינת "ותרד העינה ותמלא כדה" לא נמשך להם, כי אם למשה דוקא. ולכן אמרו רז"ל⁶²: "עתידים צדיקים שיאמרו (המלאכים) לפנייהם קדוש":

וזהו "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה":

פירוש: "מים רבים" הוא ההתבוננות שהאדם משיג ומתבונן בגדולת ה' ביחודא-עילאה ויחודא-תתאה בפסוק (אתחנן ו, ד) "שמע ישראל" ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שמה נמשך "ואהבת [.] בכל לבבך כו" (שם, ה). ואהבה זו גדולה מאד, להיות נפשו צמאה לה' בבחינת "בכל מאדך" (שם) - בלי גבול;

ולא יוכל להשקיט ולכבות צמאון האהבה זו על ידי ה"מים רבים" עצמן, שהיא ההתבוננות הנ"ל שמשגי ביחודא-עילאה ויחודא-תתאה, כי "אם רץ לבך - שוב לאחד"⁶³ הוא דוקא על ידי עסק התורה ומצות מעשיות, שזהו בחינת "אשר אנכי - ממש - מצוה".

⁴⁹ (ועיין מה שנתבאר כיוצא בזה: על פסוק "וספרתם לכם כו" (לקוטי תורה במדבר דבור המתחיל זה י, א ואילך). ועל פסוק "זכור את יום השבת" (אולי הפונה ללקמן ע"א, ב)).

⁵⁰ (ראה שבת פט, ריש עמוד א).

⁵¹ (בבא בתרא עה, ב).

⁵² (תקוני זהר בהקדמה. ספר יצירה פרק א. ושם: שוב למקום).

⁵³ (שרמ"ח מצות הם רמ"ח אברי המלך. ראה תקוני זהר תקון ל).

⁵⁴ (אבות א, ג. "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס").

⁵⁵ (ראה לקוטי תורה תוריע כ, ב. שיר השירים יז, א. לקמן מגלת אסתר קיח, ב).

⁵⁶ (ראה ראש השנה גיטין צ, א. ובפירוש רש"י ותוספות דבור המתחיל כו).

⁵⁷ (לקוט שמעוני בא רמז קצא).

⁵⁸ (ראה זהר חלק א קסז, ב).

וגילוי זה יהיה בפועל ממש לעתיד-לבא, ש"יתן איש את כל הון ביתו" – "הון יקר ונעים". וכמאמר רז"ל⁶⁷: "עתיד הקדוש ברוך-הוא להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות". וזהו בחינת ה"הון יקר", כי יקר גם כן גימטריא יש.

ולכן נאמר: "אם יתן אי"ש" – א' י"ש, שהמשכת ש"י עולמות נמשכים מן "אלופו של עולם"⁶⁸. וכמו שכתוב: "אאלפך חכמה, אאלפך בינה"⁶⁹. ונאמר (משלי ה. ה): "קנה חכמה, קנה בינה", ב' פעמים קנה – גימטריא י"ש. שכל זה נמשך מבחינת האלף – "אאלפך כו". :

והנה בחינת גילוי זה הוא מרוה צמאון האהבה רבה הנ"ל. וזהו "בוז ובוז לו" – לשון ביזה ושלל. וכמו אדם הבוז וחוטף דבר יקר הערך, כמו ביזת אוצרות יקרים, שבוזו וחוטף משום שמא אין ראוי שיתנו לו דרך נתינה, על כן בוזו וחוטף לגודל תשוקתו לזה.

וכך הוא בהתגלות אוצרו הטוב, שהוא בחינת "סתימא דכל סתימין", אשר "עין לא ראתה אלקים וולתך" (ישעיה סו. ג), ונקרא "הון ביתו", על כן כאשר יומשך ויתן גילוי אוצרות אלו, אזי "בוז ובוזו" על דרך משל.

ובחינה זו עכשיו היא שמחת הנפש בעסק התורה ומצות אחר הצמאון ואהבה-רבה בקריאת-שמע, אשר יעורר האדם בנפשו להיות "מי לי בשמים כו", ו"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", זאת ישים אל לבו:

פי "הדברים האלה", הן דברי-תורה ומצות, הם הם בחינת גילוי "הון יקר" הנ"ל. וכמו שכתוב (ישעיה לג. ו): "יראת ה' היא אוצרו". ולזאת ישמח לבו "בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" (תבוא כח. מז).

וזהו "ותרד העינה ותמלא כדה – ותעל":

שעל ידי כ"ד ספרים דאורייתא, עם היות שזהו בחינת שוב וירידה – שנתלבשו בעשיה גשמית, הנה על ידי זה אדרבה "ותעל" גם למעלה מ"אהבה רבה" הנ"ל דבחינת רבקה כו.

והגם ש"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", היינו "מים רבים" דייקא, שנמשכו מבחינת הנהר, אבל כ"ד ספרים דאורייתא הם נמשכים מבחינת "ותרד העינה", שהמעין נמשך מבחינת "סתימא דכל סתימין" ממש, כמו שכתוב: "הנה אנכי נצב על עין המים", ולכן על ידי זה ירוו צמאון האהבה רבה.

ולכן אדרבה, המעין הוא נראה קטן יותר מהנהר, היינו משום שהוא קרוב יותר לבחינת "אנכי", "סתימא דכל סתימין", על כן יש בו הבטול יותר, ד"כל הקרוב – קרוב קמיה כו"⁷⁰ וכמאמר⁷¹: "אין

להיות "מלך העולם" בבחינת מלכות, מקור דבי"ע.

והוא "אשר קדשנו": "אשר" – לשון ענג, כמו (ויצא ל. ג): "באשרי כי אשרוני". והוא בחינת תענוג וצחוק העליון שיתגלה לעתיד-לבא בפועל ממש כש"יתן הון ביתו כו" – הוא נמשך עכשיו ממש, כי "היום לעשותם" (ואתחנן ז. יא) – "ולמחר לקבל" ⁷² "שכרם"⁵⁹.

וענין פירוש ברכה זו שצריך לומר, הוא על דרך משל: אם רוצה אדם להאיר למרחוק או במקום חשך ואפילה, צריך להדליק אבוקה גדולה ולהוסיף על האור בכדי שיגיע אורו גם למרחוק. וכך כדי שיגיע האור והגילוי בעשייה הגשמית צריך להוסיף אור האבוקה, וזהו הברכה כו.

ולכן אמרו רז"ל⁶⁰: "חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום". וכמו שכתוב בזוהר ריש פרשת חיי שרה דף קכ"ג עמוד א', שהוא המשכה "מאתר עלאה, סתימא דכל סתימין כו".

והנה על זה אמרו רז"ל⁶¹: "פה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה מכל חיי העולם-הבא", כי גן-עדן הוא רק "ויו השכינה", ולכן לא יוכל "לכבות את האהבה", אבל המשכה זו היא מבחינת מהותו ועצמותו ולא זיו לבד.

ולכן נקרא "הון ביתו":

דהנה כתיב⁶²: "בחכמה יבנה בית" – פירוש: אותיות התורה נקראים "בתים", כמו שכתוב בספר יצירה (פרק ד משנה טו): "שני אבנים בונות שתי בתים". ולכך נקראו תלמידי-חכמים "בנאים" – "שעוסקים בבנינו של עולם"⁶³. והנה בחינת חכמה הוא "חכים ולא בחכמה ודיעא", שהוא למעלה מבחינת "ונהר יוצא", כמו שנתבאר לעיל.

"ובתבונה יתבונן" הוא מה שכתוב: "ולתבונתו אין חקר"⁶⁴;

"ובדעת חדרים ימלאון כל הון יקר ונעים"⁶⁵, והוא בחינת תענוג עליון הגנוז ומלוכש בהתורה, כמו שכתוב (תהלים קיט. ע): "אני תורתך שעשעתי".

וזהו בחינת "הון ביתו" – שנמשך על ידי הדעת. כי דעת – לשון חבור, כמו "והאדם ידע" (בראשית ד, א). והיינו שמחבר וממשיך בחינת תענוג עליון ממקור התענוגים – בחכמה ובינה, ד"אורייתא מחכמה נפקת"⁶⁶. והוא על דרך מה שכתוב ב"ספר ההיר" (סימן קצ"ו): "דוד המלך עליו השלום היה מחבר תורה שלמעלה בהקדוש ברוך-הוא".

⁵⁹ (רש"י שם).

⁶⁰ (מנחות מג. ב).

⁶¹ (אבות ד, יז).

⁶² (משלי כד. ג: "בחכמה יבנה בית ובתבונה יתבונן").

⁶³ (שבת קיד, א).

⁶⁴ (ישעיה מ, כח: "אין חקר לתבונתו").

⁶⁵ (משלי כד, ד ושם: ימלאו).

⁶⁶ (זהר חלק ב משפטים קכא. א. וראה שם פה, א).

⁶⁷ (סוף עוקצין).

⁶⁸ (לשון בראשית רבה פרשה כ, ב).

⁶⁹ ("אאלפך חכמה" – איוב לג. לג שבת קד, א).

⁷⁰ (במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט עמוד קנט: "שכל הקרוב קרוב קמיה – יותר כלא, מפני שמפיר יותר פחיתות השגתו בו יתברך". לקמן וישב כו, ג: "כי כל הקרוב קרוב יותר אליו יתברך יש בו יותר הבטול והאחדות, וכל שנתרחקו יותר אזי נעשה בהן יותר

בתרגום: "קלהון בשירתא"⁷⁷, הרי קול זה הוא בחינת השיר, שהוא העלאה, כנודע מענין השיר שהלויים אומרים.

ואחר כך נמשך על ידי זה המשכה מלמעלה למטה. וכמו שנתבאר לעיל, שעל ידי "הנה רבקה יצאת", בבחינת העלאה, על ידי זה אחר כך "ותרד העינה ותמלא כדה" כנ"ל. וכמו שכתוב (איוב לד, יד): "אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסף".

וזהו "ישאו נהרות דכנים", ותרגומו: "יקבלון נהרותא אגר שבחיהון"⁷⁸, שהשכר הוא ההמשכה מאור אין-סוף המלוכבש בתורה, "חכים ולא בהכמה ידיעא", שהיא למעלה מבחינת הבינה וההשגה. והוא על דרך "השולח מעינים בנחלים"⁷⁹.

ונקרא "דכנים" - לשון צלילות ובהירות. כמו "מר דרור" (תשא ל כג), ומתרגמינן: "מירא דכיא"⁸⁰. וזה מורה על הלכות התורה, כמו שנתבאר במקום אחר בענין מרדכי⁸¹.

וכן הוא לשון טהרה, כמו "על איל קמצא - דכין"⁸². דהיינו, המשכת חכמה-עילאה בתורה הוא לברר הטהור מן הטמא, ונקראים "דכין, ומסאבין"⁸³.

וגם "דכנים" - "דך ים" היינו כד הנמשך מ"ים החכמה", כמו שכתוב: "ותמלא כדה כו"⁸⁴.

וגם "דכנים" - "לשון עומק ושלול" כדפירוש רש"י⁸⁵. שהוא בחינת השוב ובטול שאחר הרצוא. וכתוב (ישעיה נ, ט): "ואת דכא ושפל רוח"⁸⁶. וכמו שכתוב גם כן (ישעיה סו, א-ב): "אי זה בית אשר תבנו לו כו, ואל זה אביט אל עני ונכה רוח כו".

והדרך מפרש מהו מעלת השכר הזה (תהלים צג, ד): "מקולות מים רבים אדירים כו, אדיר במרום כו". ופירושו, כמו שכתב ב"פרי עץ חיים" שער היום-כפור, פרק ג', כי יש קולות עליונים שמקן ניזונים

וזלתך לחיי עולם-הבא, אפס בלתך כו". אבל באמת, בודאי הרי מקור מוצא המים הוא מהמעין וממנו נמשך להנקה, כמו שכתוב (תהלים קד, י): "המשלח מעינים בנחלים". וגם מי מעיין נקראים (פרשתנו כו, יט) "מים חיים כו".

ו"בוז יבוזו" - כמאמר⁷²: "שינא, חטוף ואכול, חטוף וברוף". דהיינו כמו שכתוב "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט, ה); וכמו שכתוב (תהלים קיט, קלא): "פי פערתי ואשאפה כו"; "עמא פויזא כו"⁷³.

ולכן נרמז גם כן נסוף המים בחג בלשון ⁷⁴ "בוז יבוזו", כמו שכתוב בזוהר⁷⁴; דהיינו כי בקרבנות דיום שני, וששי, ושביעי נרמז נסוף המים, כמאמר רז"ל: "נאמר בשני ונסכיהם כו"⁷⁵;

ושני, וששי, ושביעי הם אותיות "בוז", והיינו משום שזהו גם כן על דרך בינה הנ"ל, להשקית רשפי אש האהבה שבמזבח, שהוא על ידי נסוף המים מהמעין, כמו שכתוב (ישעיה יב, ג) "ושאבתם מים בששון כו".

ולכן נסוף זה - דוקא אחר עשרת ימי תשובה, שהיא תגבורת האהבה בבחינת תשובה - "ועמך לא חפצתי כו", על דרך "והנה רבקה יצאת" כנ"ל, ועל ידי זה אחר כך דוקא נמשך בחינת "ותרד העינה ותמלא כדה", וכמו שנתבאר לעיל. ולכן היה בזה שמחה רבה ועצומה כו.

וגם כי זהו כמו בחינת "הון ביתו" ממש, שהוא גנוז באותיות התורה; שהרי לא נתפרש בתורה בפירוש מצות ניסוף המים, רק שחז"ל גילו לנו זה שהוא מרומז בתורה - המ"ם ביום שני, והיו"ד ביום ששי, והמ"ם בשביעי. וזהו "הון ביתו" - הגנוז ומוטמן כו. :

ועם כל זה יובן מה שכתוב⁷⁶: "נשא נהרות קולם, ישאו נהרות דכנים", ופירוש בזוהר פרשת וארא (דף כ"ג, עמוד א'): אינון נהרות - כמה דאת אמר: "ונהר יוצא מעדן וגו'". והיינו בחינת בינה, שעל ידי ההתבוננות בגדולת אין-סוף ברוך-הוא נולדת רשפי אש האהבה לדבקה בה'.

וזהו "נשא נהרות קולם", והוא ההעלאה מלמטה למעלה. וכן

הפירוד והרבוז. וראה תנאי, אגרת הקדש סימן ב).

⁷¹ (בתפלת שחרית דשבת).

⁷² (ערוזין נד, א).

⁷³ (שבת פח, א. כתובות קיב, א) (ובפירוש רש"י): עמא פויזא (עם בהול ונמהר) דקדמיתו פומיכו לאודניכו (מתחלתכם הייתם בהולים שהקדמתם נעשה לנשמתו; קודם ששמעתם אותה היא קשה, ואם תוכלו לעמוד בה - קבלתם עליכם לקיימה). אכתי בפזיותיכו קימיתו (ועודכם בבדלתכם בבתחלה למהר לעשות דבר בלא עתו).

⁷⁴ (חלק ג פנתס רנו, א).

⁷⁵ (תענית ב, ב סוכה לד, א: נאמר בשני [ביום השני דחג הסוכות] [פנתס כט, יט] "ונסכיהם", ונאמר בששי [שם לא]: "ונסכיה", ונאמר בשביעי [שם לג]: "כמשפטם" - הרי מ"ם יו"ד מ"ם, הרי כאן מים, מכאן רמז לניסוף המים מן התורה).

⁷⁶ (תהלים צג, ג: "נשא נהרות ה, נשא נהרות קולם ישאו נהרות דכנים").

⁷⁷ (קולם בשירה).

⁷⁸ (יקבלו הנהרות שכר שבחם).

⁷⁹ וכדפירוש בזוהר פרשת חוקת (דף קפ"א, עמוד א').

⁸⁰ ("מרירות שבמקום יך - טהור". ראה גם תרגום אונקלוס (תצוה כו, כ) "שמן זית יך - משח זיתא דכיא").

⁸¹ (לקמן מגלת אסתר צ, ד: "דהיינו הלכות, שהן דבר ה', ושרשן ומקורן בחכמה עילאה, המלוכשות בבחינת מרירות, שהוא גשמיות גסות עולם הזה וחומריות, כתרומות ומעשרות, ואפילו בדברים טמאים כגון שקצים ורמשים אשר הבדילנו מהם").

⁸² (משנה עידות ח, ד) (ובפירוש הרב רבי עובדיה ברטנורא): "העיר רבי יוסי בן יועזר איש צרדה על איל קמצא (מין חגב הוא. תרגום "כחגבים" - כקמצין) - דכין (טהור)".

⁸³ (המשך המשנה שם: "משקה בית מטבחה - דאינון דכין [טהורים]. ודיקרב במיתא, מסתאב [נטמאים]").

⁸⁴ (ראה תקוני זהר תקון כ"א עמוד מו, ב).

⁸⁵ ("כל לשון דכא - לשון עומק ושלול". וראה ספר השרשים להרד"ק ערך דכה).

⁸⁶ וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "ונשבו בגיא כו" (דבור המתחיל "שמע ישראל" - לקוטי תורה ואתחנן יא, ג).

<מ.א>

אבא ואימא כו. עיין שם⁸⁷.

וזהו "עדותיך נאמנו מאד, לבינתך נאווה קדש" (תהלים צג, ה): על דרך משל "בחכמה יבנה בית", דקאי על תיבות ואותיות התורה שנמשכו ונבנו על ידי חכמה עילאה.

ו"עדותיך נאמנו": עדות לשון דעת⁸⁸ היא, כמו שכתוב: "ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר" הנקרא "הון ביתו".

וזהו "לבינתך נאווה קדש", שהוא המשכה מבחינת קדש העליון - אור אינסוף ברוך-הוא.

"ה' לאורך ימים" (תהלים שם) - הוא כמאמר רז"ל על אלף השביעי⁸⁹: "יום שפולו ארוך".

והענין הוא: כי פירוש "כולו ארוך" היינו שגם בתחלתו הוא ארוך. ולכאורה אין לשון "אריכות" נופל רק בסיום וסוף ולא בתחלה, ואיך "כולו ארוך" גם בתחלתו?

אך הכוונה, שיהיה גילוי אור אינסוף ברוך-הוא המלוכב "בסתר עליון" (תהלים צא, א), שנקרא "אריך אנפין", כמו שכתוב (תשא לד, ו): "ארך אפים כו"; ונקרא "אריך אנפין", היינו שיכול לימשך גם למטה בעשייה, כי קמיה יתברך שוה ומשנה רוחניות וגשמיות. ולכן יהיה הגילוי למטה ביחודא-תתאה כמו ביחודא-עילאה⁹⁰. ועל כן "כולו ארוך" - בתחלה כמו בסוף, שהוא גילוי בחינה שאין לו תחלה ואין לו תכלה⁹¹.

ועל דרך זה הוא מאמר רז"ל: "כסא מ"א" דמלכא משיחא מחזיק רכ"א לוגין⁹², שאין לו פירוש על פי פשוטו כלל: מהו ענין רכ"א לוגין דוקא?

אלא הכוונה, שהכוס הוא הכלי לגילוי אור אינסוף ברוך-הוא, ויהיה הגילוי בו מבחינת "ארך אפים כו" כנ"ל:

- * -

ביאור⁹³ על הנ"ל⁹⁴

להבין ביאור הדברים על פסוק (שיר השירים ח, ז) "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה כו".

הנה "אם" הוא לשון "כאשר". שיש "אם" שאין משמשיין בלשון ספק אלא בלשון ודאי, כמו: "אם כסף תלוה" (משפטים כב, כד); ו"אם יהיה היובל כו" (מסעי לו, ד), שאין זה לשון ספק כלל, אלא שבודאי יהיה הדבר ויבא, ולשון "אם" אינו אלא לשון "כאשר", פירוש: "כאשר כסף תלוה את העני לא תהיה לו כנושה". וכן "כאשר יהיה היובל כו".

וכמו כן "אם יתן איש כו" - פירוש: "כאשר יתן איש כו" - שיתן בודאי. והיינו לעתיד (ש"יתן" הוא לשון עתיד), שלעתיד-לבא "יתן איש את כל הון ביתו". שבזמן-הזה אינו בא לידי גילוי להיות בבחינה זו שיתן "כל הון ביתו", כי אם לעתיד דוקא.

והענין: כי הנה "הון ביתו" היינו כמו האוצרות והמטמונים שמונחים בתוך הבית. והוא על דרך מה שכתוב (משלי כד, ד) "ובדעת חדרים ימלאו" כל הון יקר ונעים.

והנה כתיב (משלי כד, ג): "בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן, ובדעת חדרים ימלאו" - פירוש:

"בחכמה" הוא רק עצם בגין הבית לבד, שהן אותיות התורה, שנקראים בתים בנודע.

"ובתבונה יתכונן" - פירוש: עיקר קיום והעמדת תבנית ותוכן הבית, ברבוי חדריו ומוצאיו ומוכאיו, הוא על ידי הבינה דייקא. אבל "בדעת" - "ימלאו" כל ה"חדרים" ב"הון יקר" כו.

ולהבין את כל זה צריך להקדים הקדמה אחת בביאור ענין סדר השתלשלות דיו"ד ספירות דאצילות, איך הוא סדרם ואופנם. ומצינו בזה בדברי המקובלים (ב"עץ חיים" וב"פרדס") שני אופנים אשר לכאורה הם כמעט הפכים:

האופן הא': שבחינת השתלשלות הם זה תחת זה. דהיינו, שבחינת בינה נאצלה מבחינת חכמה, ובחינת דעת מבחינת בינה; וג' אלו הן ג' ראשונות, ומהם נאצלו חג"ת גם כן על דרך הנ"ל.

והנה ציור גשמי הלז הוא על דרך משל "מבשרי אחזה כו" (איוב יט, כו): כמו עשר כחות הנפש שמתלבשים בתוך אברי הגוף - שראשית הגילוי הוא בחכמה, שהיא בחינת הברקת השכל בבחינת נקודה כו. ונקרא חכמה - בח"מ⁹⁶ כו, לפי שעדיין אינה

⁹³ (ביאור על הנ"ל: לקמן ריש פרשת משפטים, תורת חיים שם [חיי שרה דבור המתחיל "והנערה טובת מראה" קכו, ד]. לקוטי תורה דברים ד, א ואילף. - ציון כבוד קדושת אדמו"ר.)

⁹⁴ (דבור המתחיל "מים רבים לא יוכלו לכבות").

⁹⁵ (משלי כד, ג-ד. ושם: ימלאו).

⁹⁶ (תקוני זהר בהקדמה).

⁸⁷ ועיין מה שנתבאר על פסוק "וכל העם רואים את הקולות כו" (לקמן עג, ג ואילך).

⁸⁸ (ראה גם לקוטי תורה פקודי, ד, א: עדות אותיות דעות... ועיין באדרא וזוטא דף רצא: דעת דהיא סהדותא. וראה בפירוש הרמ"ז לזהר חלק ג שופטים ערה, ב ובמקדש מלך שם. פרי עץ חיים שער חג הסוכות (שער כח) פרק ג. לקוטי שיחות חלק כה עמוד 365 הערה 81).

⁸⁹ (ראה קידושין לט, ב. סוף תמיד).

⁹⁰ (ועיין מה שנתבאר על פסוק "ועתה יגדל נא כו" כאשר דברת לאמר, ה' ארך אפים כו" (לקוטי תורה שלח לט, ב)).

⁹¹ (ראה חובת הלבבות שער היחוד פרק ה. המשך תרס"ו עמוד כ).

⁹² (בוטו של מלך המשיח. יומא עו, א).

שיוצאין ונמשכין דרך השכל. וכמו שכתוב ב"רעיא מהימנא"⁹⁸:
 ד"ז"א בעתיקא אחיד ותליא"⁹⁹ כו", וכמו שנתבאר באריכות במקום אחר:
ימעשה יובנו ויבוארו ב' הבחינות בסדר ההשתלשלות על נכון:

כי הנה הסדר הב' שהן בג' קווין כו', היינו בענין המדות שאין
 עיקר מציאותן מחכמה ובינה כי אם מבחינת הכתר שמאיר בהן.
 וכמאמר ד"ז"א בעתיקא אחיד ותליא" הנ"ל. והיינו על ידי בחינת
 דעת העליון הנ"ל, שהוא מבחינת הכתר ומחבר ומייחד בחינת
 חכמה ובינה כו', שנמצא בחינת הדעת עומד בין חכמה ובינה
 ותחת הכתר כו'.

מה שאין כן סדר הא', היינו בבחינת המדות שמציאותן הוא רק
 מן השכל. והיינו על ידי בחינת דעת התחתון המתפשט בתוך
 המדות ומאיר בהן הארת חכמה ובינה כו' :

ולהבין כל הדברים הנ"ל בתוספת ביאור, צריך להבין תחלה
 בחינת הדעת מהו.

ומתחלה נבאר בחינת הדעת התחתון, וממנו יובן בחינת דעת
 העליון. דהנה כבר נתבאר למעלה כי עיקר הולדת המדות הוא
 מחכמה ובינה. וצריך להבין: בחינת דעת - מהו משמש?

אך הענין הוא: דהדעת בכל מקום הוא מבחינה הפנימית, וכמו
 כן כאן, בחינת הדעת המתפשט בתוך המדות הוא פנימיות
 המדות, שהוא תכלית הביורו שלהן. כי הדעת היינו התקשרות,
 ומחמת התקשרות בחינת חכמה ובינה בתוך המדות מברר
 ומבדיל בין טוב ורע, שלא תהיינה המדות מעורבות טוב ורע. כי
 המדות בטבען כוללותן יכולות להיות מעורבות טוב ורע. ולכן
 יניקת החיצוניות הן מן המדות, כמו "אברהם שיצא ממנו
 ישמעאל"¹⁰⁰ כו'.

וכמו כן בעבודת ה': מבחינת האהבה וההתפעלות ברשפי אש
 על ידי ההתבוננות בגדולת ה' בשעת התפלה יוכל לבא אחר כך
 לידי כעס, ומוכרח להיות שגם בשעת התפלה היה קצת מעורבות
 ור; שאם היתה בבחינת אלקות לבד, שהוא גילוי אור ה' על נפשו
 בשעת התפלה, מאין בא אחר כך לידי כעס וכדומה שהוא בחינת
 יניקת החיצוניים?! כנודע שאין יניקת החיצוניים רק מבחינת
 "אחוריים"¹⁰¹ דשם אלקים"¹⁰², שהוא ענין בחינת ההסתרה כו'¹⁰³ :

⁹⁸ (זהר חלק ג רצב, א).

⁹⁹ (ז"א אחוה וקשור בעתיק).

¹⁰⁰ (פסחים נו, א. ספרי דברים לב, ט. ועוד).

¹⁰¹ (ראה שער הכוונות ענין הפסח דרוש א. לקמן הוספות ליתרו קט, ד: "כי יש ק"ך
 צירופים בשם "אלקים"; וע"ב צירופים הם בבחינת הקדושה, ומ"ח צירופים יש מהם
 יניקה לחיצוניים. וזהו פירוש "אדמת בני חם").

¹⁰² פירוש: "אלקים הוא אותיות: אלה - גם. מי. אלה - גילוי. גם. מי (אינו ידוע ושואל
 עליו) - העלם וכסוי (ענין בזה זהר חלק א ב, א ועוד. לקוטי תורה דבור המתחיל והנה
 מספר בני ישראל סעף ב). ולכן בצירופי שם אלקים המתחילות באות א', ל', או ה' דשם
 אלקים הרי הפעולות הנמשכות מהם נראה ונגלה בהם יותר האור האלקי וההמשכה

מושגת; ונקרא בחינת י' - נקודה כו'. וממנה נמשכת בחינת בינה -
 התפשטות ההשגה באורך ורוחב, והוא בחינת ה' כו'. והן הם אב
 ואם המולידות את המדות אהבה ויראה, כי לפי שכלו
 והתבוננותו בדבר הוא מוליד אהבה לדבר ההוא או יראה ממנו
 כו'.

וכמו כן למעלה בעולם האצילות, בסדר השתלשלות הי'
 ספירות: בחינת חכמה-עילאה דאצילות היא ראשית הגילוי, והיא
 בחינת י' של שם הו"ה - שעדיין אינה בבחינת גילוי, "והחכמה
 מאין תמצא" (איוב כח, יב). ולכן התלבשות אור איך-סוף בחכמה
 דוקא. ומבחינת חכמה נמשכה בחינת בינה-דאצילות, שהוא
 בחינת גילוי ההתפשטות באורך ורוחב הנקרא ה'. ונקראת (תהלים
 קיג, ט): "אם הבנים".

והאופן הב' של סדר השתלשלות: שהם בציוור ג' קווין - חח"ן
 [חכמה, זסה, נצח] בקו ימין כו'. נמצא לפי סדר זה, בחינות חב"ד אין
 נמשכות זו מזו; וגם המדות כולן אין עיקר המשכתן מן הג'
 ראשונות, מאחר שחכמה ובינה עומדות בב' קווין מקבילות כו'.

והנה, עיקר ההפרש שבין ב' הבחינות בסדר השתלשלות הנ"ל
 הוא בב' אופנים:

הא': שלפי סדר הא' שחב"ד הם זו תחת זו, נמצא שהדעת עומד
 למטה מחכמה ובינה ולמעלה מחסד-וגבורה, כי הוא הממשיך
 הארת החכמה ובינה לחסד-וגבורה. מה שאין כן לפי סדר הב'
 שהם בג' קווין, נמצא שהדעת הוא בקו האמצעי, ואינו עומד תחת
 חכמה ובינה רק תחת הכתר, והוא ממשיך הארת הכתר לחכמה-
 ובינה ולחסד-וגבורה כמו שיתבאר.

והב': שלפי סדר הא' עיקר הולדת ומציאות המדות הוא
 מחכמה ובינה על ידי הדעת הממשיך כנ"ל. מה שאין כן לפי סדר
 הב' הן נמשכות מבחינת הכתר על ידי הדעת הממשיך בהן הארת
 הכתר דוקא.¹⁰⁴

והענין הוא דשניהם אמת. ויובן זה על פי מה שנודע שיש ב'
בחינות דעת - דעת עליון ודעת תחתון:

דעת העליון הוא הנמשך מבחינת הכתר, ומחבר ומייחד
 לחכמה ובינה וחסד-וגבורה על ידי הארת הכתר. ודעת התחתון
 הוא הדעת המתפשט בתוך המדות להמשיך בהן הארת חכמה
 ובינה.

וגם הנה נודע שיש ב' בחינות מדות:

הא': מדות שעיקר מציאותן הוא מחכמה ובינה, על דרך משל
 באדם למטה - כשהמדות הן רק לפי השכל, שהשכל הוא
 המולידן. וקטן ששכלו קצר כו'⁹⁷.

והב': הוא בחינת המדות שמקורן ושרשן למעלה מן השכל, רק

⁹⁷ (ראה תנא פרק ו: "כי המדות הן לפי ערך השכל. כי הקטן חושק ואוהב דברים
 קטנים פחותי הערך לפי ששכלו קטן וקצר להשיג דברים יקרים יותר מהם, וכן מתקעס
 ומתקצף מדברים קטנים, וכן בהתפארות ושאר מדות").

ושכלו דבוק בהן;

והראיה מהפילוסופים מהאומות הקדמונים, שהיו שרים גדולים, לא יחסר להם כל מעדני עולם, היו עוזבים כל תענוגים ועוסקים בכל לבבם ותשוקת נפשם בלמוד החכמות, כל היום והלילה אין מחשבתו פנויה, ולהבין ולהעמיק בענין החכמות, ותערב לנפשו ותתענג בהם כל כך - כמו וולתו בכל תענוגי העולם.

וזה אינו להם מצד אמונתם - שהם היו גוים עובדי כוכבים, שאין להם שום הכרח ואמונה שיגרום להם סבת עסקם בחכמותיהם, בתכונה ותשבורת ופילוסופיא - חכמת החיצונית - תענוג נפלא, כי אם מצד מזג טבעם, מאד תכריח בחשק נפלא שנולד בטבע כזה.

ויש מהם נולד במזג אחר, שלא יתאוה ויחשוק לחכמות; אף כי בינים, אין לו תענוג להשים מחשבתו בהם אפילו רגע אחת, רק אחר שרירות לבו¹⁰⁵, "רק רע כל היום"¹⁰⁶ - לזאת תכלה נפשו.

וסבת זה הוא מצד המרות¹⁰⁷. יש שגובר בו מרה הלבנה, שאין ביכולתו לצמצם מחשבתו בדבר אחד - אף שהוא שכלי - ולא יתענג בו כלל. ויש שגובר בו מרה שחורה בתולדתו, תשתוקק נפשו מאד אל החכמה - כל חפציה לא ישו בה¹⁰⁸. באשר כל זה מבואר ב"ח' פרקים להרמב"ם", עיין שם פרק ח'.

ולכן גם בישראל ימצא טבעיים מחולקים כמותם. אך שתמישך נפשו לדבר הנהוג בישראל, כמו ענין למוד התורה שבעל-פה, יחשוק נפשו ולבו להגות בה יום ולילה לא ישבות¹⁰⁹.

ולפיכך רבי חנינא בן תרדיון היה ירא שמא גם מצד טבעו גופנית גורם לו מסירת-נפשו בעד החכמה; אף שבודאי אינו אלא מעט מזעיר, מכל מקום אין זה לה' לבדו כו'. ושאל מרבי יוסי: היאך הוא משיג בו, אם הוא מ"נוחלי העולם-הבא"¹¹⁰ ש"אין בלבו אלא אחד כו"¹¹¹.

והשיבו: זה לא יבורר כי אם "אם בא מעשה לדרך", פירוש: נסיון. שהחילוק בו, שאם הוא מצד טבע הגוף, אף שיחשוק חשק נפלא, על כל פנים לא יגיע למסור נפשו כו'.

ואמר לו: ש"מעוה פורים כו"¹¹² - שהוא ענין פיזור ממון, שזה אות ומופת שאין במסירת-נפש שלו אפילו שרש המרה כו'. שמדת המרה-שחורה הנ"ל גורמת מדת הקמצנות, והמרה-הלבנה - הפיזור כו'.

ויבנה יובן מעשה דרבי יוסי בן קיסמא עם רבי חנינא בן תרדיון שאמר¹⁰⁴.

תמה אני אם לא ישרפו אותך כו'. והשיבו: מן השמים ירחמו. ואמר לו: אני אומר לך דברי טעם כו'. ואמר לו רבי חנינא: מה אני לחיי עולם-הבא? ואמר לו: כלום מעשה כו'. והשיבו: מעוה פורים כו', וחלקתים לעניים. עד כאן.

ולכאורה מאד תמוה שאלתו "מה הוא לעולם-הבא" - אם הוא מוסר נפשו על קדוש-השם, שהיה "מקהיל קהלות ברבים" - לא יהיה לו עדיין חלק לעולם-הבא!?

וגם, מה שאל רבי יוסי "כלום מעשה בא לדרך?" - מהו התשובה על שאלתו כו'?

אך הענין: שהיה רבי חנינא בן תרדיון מסופק בעצמו, ענין מסירת-נפשו בשביל עסק התורה אם הוא באמיתות לשם שמים בלבד. אף שהיה צדיק מופלג ולומד לשמה באמת, מכל מקום, לפי שיש בן אדם שמצד "טבעו ומזגו ומדותיו להמשיך חשק ותשוקת כל לבבו אל למוד החכמות, ולהיות תמיד מחשבתו ולבו

מלמעלה. מה שאין בן הפעולות מהצירופים שהתחלתם הוא אות י' או מ', אשר אז אותיות אלו הם הגבורות בצירופים אלו בני"ל אור אלקי שבהם הוא בהסתר יותר. ולכן הקליפות וסגרא אחרא ינקתם - אחר השתלשלות וירידה כו' - הוא רק מצירופים אלו האחרונים, שמספרם מ"ח (כ"ד צירופים המתחילים באות י' וכ"ד - באות מ').

וזהו פירוש המבואר ב"ד"ח (הוספות לתורה אור סוף פרשת יתרו ועוד) שינקת הקליפות הוא ממ"ח צירופים התחתונים דשם אלקים, "אדמת בני חם" - אגרות קדש כבוד קדושת אדמור חלק ב אגרת קעו עמוד כ).

¹⁰³ (וצריך עיון בתניא פרק כ"ח).

וצריך לומר, דמה שכתוב כאן "קצת תערוכת זר", היינו מצד התלבשות הנפש-הבהמית, והמדות שבה הן הם המעורבות טוב ורע, ולפי שהנפש-האלקית מלובשת בה כו'. וההוכחה היא - שגם בשעת התפלה לא יצאה מנרתקה ומהתלבשותה לגמרי מכל וכל כו'. והיינו ממש כמו שכתוב שם פרק כ"ח שהקליפה מתאמצת כו'. (ושם: "כשנפש האלהית מתאמצת ומתגברת להתפלל אזי גם הקליפה מתגברת כנגדה לבלבלה ולהפילה במחשבה זרה שלה")

וגם מן הראייה שיתבאר מעובדא דרבי חנינא בן תרדיון משמע גם בן כמו שנתבאר, דהתם גם בן קא סלקא דעתך שטעה בנפשו מחמת טבעיות נפשו הבהמית, שאפשר שסייעה בעבודתו, כמו שיתבאר).

¹⁰⁴ (עובדה נרה יח, א ובפירוש רש"י): "תנו רבנן: כשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו. אמר לו: חנינא אחי, (אחי) אי אתה יודע שאימה זו מן השמים המליכוה, שהחריבה את ביתו, ושרפה את היכלו, וקרעה את חסידיו, ואבדה את טוביו, ועדיין היא קיימת; ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה (והם גורו על כך), [ומקהיל קהלות ברבים], וספר מונח לך בחיקך!?"

אמר לו: מן השמים ירחמו. אמר לו: אני אומר לך דברים של טעם (שהחריבה את ביתו וקרעה את חסידיו ועדיין קיימת) ואתה אומר לי 'מן השמים ירחמו!'? תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש. אמר לו: רבי, מה אני לחיי העולם-הבא? אמר לו: כלום מעשה בא לדרך (ואשמע איך היית נוהג)? אמר לו: מעוה של פורים (שהנחתים לסעודת פורים) נתחלפו לי במעוה של צדקה, וחלקתים לעניים (וסבור הייתי שארנקי של צדקה היא ולא נפרעתי מארנקי של צדקה). אמר לו: אם בן, מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי (הואיל והיית וותרן בממונה)."

¹⁰⁵ (אחר שרירות לבו: על פי ירמיהו טו, יב, יח, ב).

¹⁰⁶ (על פי בראשית ו, ה).

¹⁰⁷ (ראה תניא פרק טו).

¹⁰⁸ (על פי משלי ג, טו: "וכל חפציה לא ישו בה". שם ח, יא "וכל חפצים לא ישו בה").

¹⁰⁹ ("והגית בו יומם ולילה". והושע א, ח. "יום ולילה לא ישבתו". בראשית ח, כב).

¹¹⁰ (לשון הגמרא פסחים קיג, א).

¹¹¹ (ראה פסחים נו, א).

¹¹² ("מעוה של פורים נתחלפו לי במעוה של צדקה, וחלקתים לעניים").

המדרגה, כי אותו השכל שמוליד אהבה, הוא אינו אותה ההשכלה המוליד יראָה, ואותו השכל שמוליד יראָה אינו המוליד אהבה. ולכן המדות הנולדים מהן הן בחינת "ענפין מתפרדין" זה מזה. מה שאין פן בלמעלה מהשכל אין שייך התחלקות כלל.

והוא על דרך ההפך בין עולם העקודים לעולם הנקודים:

שבעקודים כל העשר ספירות "עקודים בכלי אחד" ואין בהם התחלקות כלל. מה שאין פן בנקודים הם י נקודות מחולקים. והיינו משום פי נקודים הוא מבחינת חכמה (פי בענן טנת"א וטעמים נקודות, תגין, אותיות, הנקודות - בחינת חכמה כו'¹¹⁷), ושם שייך התחלקות. אבל העקודים הוא מבחינת כתר, דשם הוא למעלה מההתחלקות.

ולכן בחינת המדות שלמעלה מהשכל, הנקרא "אהבה רבה" שיש בכל נפש, זה נקרא בחינת "רבקה" שהוא קשר וחבור כמה בהמות, דרוצה לומר התכללות המדות יחדו ממש.

וזהו שכתוב¹¹⁸ "ותרד העינה", יש לפרשו כפשוטו לשון ירידה ממש. פי החכמה נקרא מעיין, פי "והחכמה מאין תמצא" (איוב כה, יב), מבחינת כתר - כמו המעיין הנובע מתחת לארץ; ו"נהר" הוא בחינת בינה. והנה לגבי רבקה שהם המדות שבכתר, אם פן ההמשכה בחכמה ובינה נקרא "ותרד העינה"¹¹⁹.

"ותמלא כדה" היינו "כ"ד ספרין דאורייתא", ד"אורייתא מחכמה נפקת"¹²⁰.

ובעבודה הוא, שעל ידי האהבה רבה ממשיכים התגלות אור אין-סוף בחכמה ובתורה ד"מחכמה נפקת".

"ותעל", כי באמת ירידה זו - עלייה היא. כי פירוש "אורייתא מחכמה נפקת", היינו שהתגלותה היא מחכמה, אבל שרשה למעלה מהחכמה. כי תרי"ג מצות דאורייתא עם ז' מצות דרבנן הם "תר"ך עמודי אור"¹²¹, שהם בחינת כתר. ואם פן התורה נמשכת מחכמה שבכתר, שהיא גבוה מבחינת המדות שבכתר הנקרא "רבקה של שלש בקר" כנ"ל¹²² :

¹¹⁷ ("האותיות הם במדות היינו בוי"ג ותגין בבינה, ונקודות בחכמה, וטעמים בכתר" - אור התורה וארא בתקנה; נח 1328. ראה פרדס שער כו (שער האותיות) פרק כו. שער כח (שער הנקודות) פרק ו. שער כט (שער הטעמים) פרק ה. עץ חיים שער טנת"א (שער ה) פרק ה. שער דרושי נקודות (שער ח) פרק א. וראה לקמן וחי מה, ב. שמות נג, א. לקוטי תורה הוספות בחוקותי נג, ד. חקת נו, ב. שיר השירים לג, א. הנסמן במפתח ענינים ללקוטי תורה ערך טעמים. ספר הלקוטים דא"ח - צמח צדק ערך טעמים, טנת"א).

¹¹⁸ (חיי שרה כה, טו: "ותרד העינה ותמלא כדה ותעל").

¹¹⁹ (ועיין מה שנתבאר בפירושו "ויוציאנו ה' אלקינו ממצרים" (סידור עם דא"ח רצג, ג ואילך): אבא ואימא שהלבישו לזרועות דאריך-אנפין כו').

¹²⁰ (זהר חלק ב סב, א, פה, א, קבא, א, ועוד).

¹²¹ (פרדס שער ח פרק ג).

¹²² (ועיין מה שנתבאר במקום אחר בענין תנופת שתי הלחם על גבי שני הכבשים (לקוטי תורה צו יז, ד. אמור לט, ביד)).

לכן השיבו: "אם פן מחלקך יאה חלקי", שמזה מוכן שמסירת נפש על התורה הוא רק לפי ש"אין בלבו אלא אחד", ואין בו מערובת טבעית כלל.

ומכל זה מוכן שיוכל להיות במדות הנפש בחינת מערובת, שאפילו במדה שנראה ודאי טוב גמור יוכל להיות שיש בזה עדיין קצת מערובת כו'. ולכן כדי שיהיה ברור המדות לתכליתן הוא על ידי בחינת הדעת. והיינו שהוא ממשיך פנימיות המדות. פי עיקר מערובת טוב ורע, זה שייך בחיצוניות הלב, מה שאין פן בבחינת פנימיות הלב כו'¹¹³.

והנה כל זה - בבחינת דעת התחנות המתפשט במדות אהבה ויראה. שהדעת הזה הוא תחת הבינה, ואהבה שגולה מהבינה והדעת נקרא "אהבת עולם", ובזהר¹¹⁴ נקרא "אהבה זוטא". ומתוך זה ניכל להבין גם פן בבחינת דעת העליון.

כי הנה יש ב' מיני מדות:

הא': המדות הנולדים מהשכל, וכשהם נולדים ונמשכים מהשכל על ידי הדעת, אז הם בבחינת פנימיות ובברור יותר מכל סיג.

והב': הם המדות שלמעלה מהשכל. ונקרא "אהבה רבה" שיש בכל נפש.

ולמעלה הוא בחינת מדות שבכתר - חסד וגבורה דאריך-אנפין, שהם למעלה מהשכל שהוא חכמה ובינה, רק שנמשכים דרך מעבר בחכמה ובינה, והם נמשכים על ידי הדעת שעומד בקו האמצעי מכוון תחת הכתר. מה שאין פן חכמה ובינה הם חס"ן (חכמה, חסד, נצח) מימין, בג"ה (בינה, גבורה, הוד) משמאל. לכן על ידי הדעת זה נמשכים המדות דכתר, שהם מדות שלמעלה מהשכל, להיות נמשכין ב"א.

ולמטה הוא הגילוי במדות שבלב כו'. ובחינת "אהבה רבה" זו ישנה גם פן בכל אחד. וכמו שנתבאר בתניא (סוף פרק מ"ו) על פסוק (תהלים עג, כב) "בהמות הייתי עמך" - "בהמות" לשון רבים כו' - דעת העליון הכולל חסד וגבורה כו', עיין שם.

וזהו ענין "רבקה", שהוא בחינת קשר וחבור¹¹⁵ של שלש או ארבע בקר יחד, ⁸⁰ להיותה בחינת "אהבה רבה", שהוא המדות שלמעלה מהשכל, שהם בחינת התכללות כל המדות יחד ואין בהם התחלקות כלל (וכנ"ל שדעת כולל חסד וגבורה, שהן "תרין עטרין" הנמשכים מכתפין דאריך¹¹⁶).

כי בהמדות שעיקר התהוותן הוא מהשכל שייך התחלקות

¹¹³ (עיין מה שנתבאר לעיל בסוף דבור המתחיל "להבין ענין הברכות כו'" (לעיל בראשית ז, ב)).

¹¹⁴ (חלק א וישב קפא, א).

¹¹⁵ (רבקה . . . של שלוש; ראה לעיל הערה 41).

¹¹⁶ (ראה זהר חלק ג (אדרא זוטא) האינו רצא, א, רצב, ב. עץ חיים (שער הנסירה) שער כט, פרק ו. שער ההקדמות דרוש יז. לקוטי תורה פקודי ז, א).

וזהו "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה":

והיינו, להיות שאהבה זו היא בחינת "אהבה רבה", ששרשה למעלה מהשכל, על כן לא ישקטו ה"מים רבים" וה"נהרות"¹²³, שהן השגות אלקות הנמשכים מחכמה ובינה דאצילות "את האהבה" זו, כיון ששרשה למעלה מכל ההשגות, ונמשכה מבחינת דעת-עליון הממשיך בחינת מדות שבכתר כו'.

אך "אם יתן איש את כל הון ביתו" - "בוז יבוזו" - לשון ביזה ושלל. כי "ביתו" קאי על אותיות התורה, דכתיב "בְּחִכְמָה יבנה בית", ו"הון ביתו" היינו מה שכתוב "ובדעת חדרים ימלאון כל הון יקר ונעים". והיינו בחינת דעת-העליון שממשיך גילוי בחינת הכתר שלמעלה מהחכמה. ודעת זה מחבר חכמה ובינה, שהם תורה שבכתב ותורה שבעל-פה, וממשיך בהן אור הכתר, דהיינו להיות גילוי רצון העליון איך לעשות הסוכה והציצית והתפילין.

ולכן גם בחינת "אהבה רבה" הנ"ל תתרוה צמאונה על ידי גילוי זה, כיון שהוא גם כן המשכת דעת עליון. ולא עוד אלא שהוא המשכה מבחינה גבוה יותר הרבה מהמשכת המדות שלמעלה מהשכל. כי המדות הם בחינת "ו' תחונות דאריך-אנפין". אבל "הון ביתו" הוא התורה - זהו בחינת "ג' ראשונות דאריך-אנפין"¹²⁴. ובכל זה יובן מאמר רבותינו זכרונם לברכה¹²⁵ ד"חייב אדם לברך

¹²³ ("נהרות לא ישטפוה" - המשך הפסוק "מים רבים").

¹²⁴ (ועיין מה שנתבאר בדרוש השופר (ראה פרי עץ חיים שער השופר; דבור המתחיל "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת" - לקוטי תורה ראש השנה נו, ג), שהכתר הוא ממוצע בין המאציל לנאצלים: שיש בו מבחינת תחונות שבמאציל - והוא בחינת "ג' ראשונות דאריך-אנפין", ויש בו בחינת שרש הנאצלים - והוא מ"ו תחונות", עיין שם.

ואם כן מוכן איך שבחינה זו ד"הון ביתו" הנמשך על ידי התורה, שהוא מבחינת ג' ראשונות, גבוה לאין קץ גם מבחינת המדות שלמעלה מהשכל שהן בחינת ז' תחונות כו'.

וזהו "ותרד העינה כו' ומעל", שהיא עלייה גדולה למעלה מבחינת רבקה.

וביאור הענין שדעת זה שנמשך על ידי התורה, דהיינו מה שכתוב "הון ביתו", גבוה מבחינת דעת הממשיך "אהבה רבה", יובן עם מה שכתוב ב"לקוטי תורה" (מהאריז"ל) פְּרֻשֵׁת שְׁמוֹת עַל פְּסוּק (שמות ג, ד) "כי סר לראות":

שבחינת דעת הכולל "תרין עטרין", עם היותן מדות דכתר, הוא למטה מבחינת דעת י"ג הכולל "תרין אחסנתוי דאבא ואימא כו'", שממשיך ב' פרקין קדמאין, שהם בחינת חב"ד שבחסד וגבורה דאריך-אנפין.

ועיין מה שנתבאר בפסוק "ראה אנכי נותן" (מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח עמוד שעב ואילך), בענין "יום יום יעמס לנו כו'" (תהלים סח, כ), עיין שם, ויובן שייכות ש"י עולמות לדעת זה. וגם דעת זה שרשו עוד גבוה יותר, דהיינו מתקון ו"אמת" כו', וזהו שכתוב (מלאכי ב, ו): "תורת אמת כו'".

¹²⁵ (מנחות מג, ב (ורש"י): חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר (עקב י, ב):

מאה ברכות בכל יום" - דצריך להבין מספר מאה דוקא.

אלא כי פירוש "אל תקרי מה אלא מאה"¹²⁶: כי "מה" היינו בחינת מלכות¹²⁷ - "ממלא כל עלמין", וצריך להמשיך מבחינת "סובב כל עלמין" ב"ממלא כל עלמין", והוא על ידי הכתר שהוא הממוצע בין המאציל לנאצלים. ולכן צריך לומר מאה ברכות דוקא, להמשיך מעשר ספירות דאריך-אנפין הכלולים מעשר, דהיינו שיהיה ההמשכה גם מג' ראשונות דאריך-אנפין כנ"ל.

וזהו ונאם הגבר הוקם ע"ל¹²⁸ - שהענין מורה על ז' תחונות, והלמ"ד על ג' ראשונות.

(וכוה יובן מה שאמרו רז"ל¹²⁹: "שהיו מתים ק' אנשים בכל יום עד שתקן דוד מאה ברכות". וצריך להבין השייכות - שעל ידי המאה ברכות פסקו מלמות).

אך הענין: כי הנה על ידי גילוי זה ד"סובב כל עלמין" יהיה תחנית המתים לעתיד-לבא. והנה ענין תחנית המתים - שיהיה גוף עם קרביים ומעיים, וחי וקיים לעולם בלי אכילה ושתיה, ואיך הוא זה?

אלא על ידי שיהיה גילוי "סובב כל עלמין", דקמיה שנה רוחניות וגשמיות ממש, על כן גם הגוף יוכל להיות מזה.

ועל דרך משל באדם יש ב' מיני המשכות:

הא' - בבחינת פנימיות: השכל במוח, ומדות בלב, כח המעשה בידי כו'.

והב' - בחינת מקיף, והוא הרצון והמחשבה שישנו אפילו ברגל, שמיד כשרוצה להניע רגלו תתנענע רגלו כו'. ואף על פי שהרגל אינו כלי לגילוי המחשבה, מכל מקום פועל בו המחשבה, וזהו בחינת מקיף.

ועל דרך זה גם הגוף הגשמי יקבל חיות וקיום למזון מאור אין-סוף ברוך-הוא ממש. ודי למבין. :

— * —

¹²⁶ ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך' (קרי ביה מאה). ובתוספות: "ובקונטרס פירש: אל תקרי מה אלא מאה, כלומר שחייב ק' ברכות".

¹²⁷ (מנחות שם בתוספות דבור המתחיל "שואל". ועיין במדרש רבה סוף פרשת קרח. זהר חלק ב קכו, א. חלק ג קעט, א).

¹²⁸ (זהר חלק ב תרומה קכו, א).

¹²⁹ ("נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על". שמואל ב, כג, א).

¹²⁵ (במדבר רבה פרשה יח, כא. תנחומא סוף פרשת קרח).

עליו, ואין לו מקום אלא בתורה, שהיינו שמיד אחר קבלת מלכות-
שמים ולמוד בעיון מחשבתו ושכלו ודבורו בתורה שבבעל-פה,
וקודם למודו יתבונן באחדות ה' כו', ועל ידי זה יגרום לו העסק
בתורה בכל עומק מחשבתו ולבבו וכי'.

וזהו נקרא "ונהר יוצא מעדן":

פירוש "מעדן" - מעם הקדוש ברוך הוא שנקרא "עדן", ו"נהר"
הוא לשון המשכה. פירוש: כאשר יומשך אלהות מלמעלה למטה
בקבלת מלכות-שמים, המשכה זאת משקה את "הגן", היא
התורה, שהיא "ד" אמות של הלכה¹³⁹ במקום קדשי-קדשים,
"אורייתא היכלא דמלכא"¹⁴⁰ - שבה שורה אחדות ה' כו' כאשר
יתקיים בו בחינת "נהר יוצא מעדן" בתפלתו ושעור למודו מיד
אחר התפלה;

אבל אחר כך צריך לעסוק בכל מחשבתו כו' בעניני עולם השפל,
ושוכח כל התבוננותו בקבלת מלכות-שמים, מפני גשמיות גופו
על¹⁴¹ מעוט דעת שלו, ויתרחק מאד מבחינה שהיה לו דעת
בתפלתו ועבודתו בתורה כו';

לכך נתן לנו מצות לעשותם כל היום. כי ענין המצות מעשיות
הם הגבוה למעלה מעלה בפנימיותם ושרשם, אך שנתלבשו בכמה
לבושים בהשתלשלות העולמות <ג> <ד> כו', ומכל מקום רומזים על
מדרגה הגבוה שבשרשם. כמו מצות ציצית, שענינה למעלה
בעולמות עליונים, ונתלבשה מצותה בשמונה חוטין של צמר וה'
קשרים כו'.

ולכן המצות לא תצטרף להם עבודת האדם לתקנם ולכוון אל
אמתתם, כי "מצות אינם צריכים כוונה"¹⁴², לפי שהן בעצמם
מתוקנים ונשתלשלו ממעלה למטה כו'. והעושה המצוה, המשכת
אלהות שגורם אינה מצד עבודתו רק מחמת המצות עצמן כו'. מה
שאינו כן בתורה ותפלה שהיא עבודת הלב - תלויה דוקא בכוונת
האדם כו'.

ועיקר הכוונה הצריכה בעשיית המצות, הוא שיתבונן בתחילה
איך שהוא מאד רחוק מה' על ידי טרדתו כל היום בהבלי חפצי
העולם הזה; וגשמיות חומר וטוונותיו - מסך מבדיל לבלתי
התקרב אל ה' אפילו מעט, ויתבונן בזה היטב הדק, וישבור לבו
בהתבוננות זה, ויכנע לכוון מפני שמכל מקום חפץ הוא להתקרב
אל ה' בתורתו כו'.

ויכוון במצוה שנודמנה לידו בעשותו אותה, שהוא כמו "באר

ויהפירו עבדי יצחק¹³⁰

"ויהפירו עבדי יצחק בנחל כו"¹³¹. "באר חפרוה שרים וגו'" (חקת
כא. יח).

דהנה איתא בגמרא¹³² על פסוק (בראשית ב. יד) "והנהר הרביעי¹³³
הוא פרת": "הוא - דמעיקרא"¹³⁴, שממנו נפרדו "לארבעה
ראשים". דהיינו, ג' יצאו ממנו, והרביעי הוא בעצמו. ואמרו: "כל
הנהרות למטה מפרת"¹³⁵, וכל מעיינות שבעולם נובעים "מסולמא
דפרת"¹³⁶. פירוש: מתחת לקרקע נוקב והולך עד שבחפירה מועטת
ימצא "באר מים חיים".

ולכאורה תמוה: מפני מה יקרא "באר מים חיים" - כיון שעיקר
נביעתו הוא מנהר פרת?

והענין: דהנה כתיב (בראשית ב. יד): "ונהר יוצא מעדן להשקות את
הגן כו" - ג' סודי דאורייתא¹³⁷. פירוש: כידוע שבתחלה צריך
לקבל עול מלכות-שמים בשלימות, דהיינו להאמין באמונה
שלימה באחדות ה', שהוא המהווה כל העולמות, ו"כולא קמיה
כלא חשיב"¹³⁸, ו"כולא חד" כו'.

וכאשר יתבונן האדם בקריאת-שמע וישים לבו היטיב ענין
האחדות, ויקבל עליו באמת עול מלכותו; כי "יעקב חבל נחלתו"
(האזינו לב. ט) חפצם לדבקה בו בכל לבכם, ומאמינים ב"אחד"
וחפצים בו. אבל אין מקום שישרה בו בחינת "אחד" לאחר שקבל

¹³⁰ (דבור המתחיל ויפירו עבדי יצחק לקוטי תורה חוקת דבור המתחיל "או לשיר"
[סב. ב.] אור התורה ויצא דבור המתחיל "וירא והנה באר" [ר. ב.] - ציון כבוד קדושת
אדמו"ר.

לעת עתה לא נתברר ומן אמירתו ואולי הוא מדרושי ליאזני).

¹³¹ ("וימצאו שם באר מים חיים". פ'רשתנו כו. ט).

¹³² (בכורות נה. ב. ראה לקוטי תורה צו יז, א. "נר מצוה ותורה אור" שער האמונה פג.
ב).

¹³³ (ובפירוש רש"י שם: "והנהר הרביעי - דכחד מינייהו חשיב להו - ואת אמרת
דמיניה קאתו").

¹³⁴ ("הוא פרת הנוכר למעלה" ונהר יוצא מעדן וגו' ומשם יפרד והיה לארבעה
ראשים) - שהשלשה נפרדין ממנו. רש"י שם).

¹³⁵ (לשון הגמרא: "כל הנהרות למטה משלש נהרות וג' נהרות למטה מפרת").

¹³⁶ (בגמרא שם: "הנהו סלמי דפרת ניהו". ובפירוש רש"י: "מקלחין תחת הקרקע
ועולין בהרים כמו סולם". ובסוזה ג. ג. מסולמא דפרת. ובפירוש רש"י: "מעלות
העשויות כמחילות שבהן מי פרת עולין תחת הקרקע. לפי שפרת גבוה מוצאו מאד
כדאמרינן בבכורות (דף נה.): כל הנהרות למטה מפרת. ומים היוצאים מהר גבוה, אם
דרך מתוקן להם עולין על הר כיוצא בו ולא יותר, לפיכך אף החופרים בהרים שבבבל
הסמוכה לפרת מוציאים מים").

¹³⁷ (53 פ'רשיות התורה. זהר חלק א מדרש הנעלם) קד, ב. וראה נצוצי אור לזהר חלק
ב ר, ב. לקוטי שיחות חלק יט עמוד 298 ובהערה 3 שם).

¹³⁸ (זהר חלק א יא, ב. על פי דניאל ד, לב).

¹³⁹ (ברכות ח, א: "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא
ארבע אמות של הלכה בלבד").

¹⁴⁰ (תורה היא היכל המלך. ראה זהר חלק ב וינהל ר, א. פקודי (היכלות) רנא, א).

¹⁴¹ (על: צריך עיון קצת. - הערת כבוד קדושת אדמו"ר. כן הוא גם בכתב יד 1064.

בכתב יד 2060 הגירסא: על ידי).

¹⁴² (פסחים קיד, ריש עמוד ב. לחד מאן דאמר. ראה שלחן ערוך אדמו"ר הגן הלכות
קריאת שמע סימן ס, סעיף ה).

<ג>

ראה ריח בני

"ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'" (פרשתנו כו, כז):

להבין, דהא יצחק הבין¹⁵² שהוא עשו, ואיך היה חשוב בעיניו כל כך?

גם באמת אינו מוכן איך היה עשו בעיני יצחק. כי פעם אמר הכתוב (פרשתנו כה, כח): "כי ציד בפיו", שהיה מרמהו בשאלות - "איך מעשרין את התבן כו"¹⁵³; ופעם אמר הכתוב (שם כו, כב): "הקל קול יעקב", והיינו לפי שאמר (שם, כ): "כי הקרה ה' אלהיו כו", וידע¹⁵⁴ שעשו "אין שם שמים שגור בפיו"¹⁵⁵.

אך הענין: כי הנה עשו - "סוספיתא דדהבא"¹⁵⁶, פסולת הגבורה דיצחק, שהוא בחינת מעלת הזהב על הכסף¹⁵⁷. ומפסולת שלו יצא עשו, ו"רישא דעשו בעטפוי דיצחק"¹⁵⁸.

ולהבין ענין "רישא", הנה יש י"א סממני הקטרת: "הצרי והצפורן כו"¹⁵⁹, והם כנגד "יו"ד כתרין דמסאבותא"¹⁶⁰, שהוא החיות

¹⁵¹ (דבור המתחיל ראה ריח בני: אור התורה על פסוק זה [בראשית כרך א קנא, ב. קנו, א]. תורת חיים סוף פרשת תולדות [קסב, א]. - ציון כבוד קדושת אדמו"ר.

נאמר ליל שבת קדש פרשת תולדות, כט מרחשון תקס"ה. נוסח המאמר שלפנינו הוא על פי הפחת המהיר"ל. חלקו הראשון (עד לקמן כ, ד "ועתה יבואר") נעתק בתוספת הגהות באור התורה בראשית חלק א עמוד קנא, ב (וראה שם חלק ו תתתי"א).

הגהות משנת תרט"ז - אור התורה שם קנו, א. קיצור המאמר שלפנינו עם הגהות משנת תרכ"ג (ההגהות על פרק א מיוסדים על הגהות משנת תרט"ז) ונחלק ל"ד פרקים - שם חלק ד תכתב, ב.

נוסח ב - הנחת רבי משה בן אדמו"ר הנקן - מאמרי אדמו"ר הנקן תקס"ה עמוד יז נוסח ראשון.

נוסח ג - הנחת אדמו"ר האמצעי - נמצא בכתב יד (מפרשת תולדות תק"פ - בנראה נמסר להעתיקה ונאמר אז). לפני הצמח צדק היה בנראה חלקה הראשון של הנחה זו (נדפס שם במקביל עמודים יז-כד נוסחא שניה), והשלים בגוף כתב יד קדשו את ההמשך מהנחת רבי משה (שם עמודים כד-מא נוסחא שניה), ואת הסיום מהנחת המהיר"ל (שם עמוד מא ואילך "נוסחא שניה").

מיוסד על מאמר זה - דבור המתחיל זה בספר המאמרים תרל"ט חלק א עמוד כו. וראה ספר עבודת הלוי לא, ב.

¹⁵² (הבין: בכתב יד 1824: הבין בדעתו).

¹⁵³ (רש"י על הפסוק (פרשתנו כה, כז): "יודע ציד" - "לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו: אבא, היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות").

¹⁵⁴ (יודע שעשו... בפיו: בכתב יד 1824 ליתא).

¹⁵⁵ (ראה בראשית רבה פרשה סה. פירוש רש"י פרשתנו כו, כא).

¹⁵⁶ (פסולת הזהב. ראה זהר חלק ב רכד, ד. חלק א קלו, ב).

¹⁵⁷ (ראה תנאי פרקים מד, ג).

¹⁵⁸ (ראשו של עשו בחיקו של יצחק. תרגום יונתן ויחי נ, יג. ראה סידור עם דא"ח כב, א בשם הזהר. וראה לקו"ש חט"ו ע' 193 הערה 21).

¹⁵⁹ (תשא ל, לד. כריתות ו, א).

¹⁶⁰ (עשרה כתרין של הטומאה. ראה זהר חלק ג מא, ב. עץ חיים שער יא (שער המלכים) פרק י. פרי עץ חיים שער ו (שער הקדישים) פרק ד.

מים חיים" שנובע מתחת הקרקע מנהר אחד, שאף על פי שהנהר אינו נקרא "מים חיים", אבל המים היוצאים ממנו ונוקב והולך עובי עפר הקרקע נקרא "מים חיים"¹⁴³, מפני שמתברר ומתלבן על ידי דחקם לצאת בעפר החומרי.

וכן ממש עשיית המצוות: כשהיה לו בתחלה בתפלתו ועבודתו בחינת "נהר יוצא מערן"¹⁴⁴ הנה"ל, רק שנכסה ונעלם בתוכו על ידי גשמיית תשוקת גופו כל היום; וכשעושה המצוה שנובעת מנהר הנה"ל, פירוש: מפני שזוכר שכבר קבל על עצמו מלכות-שמים בכל לבבו, ולכך עושה מצותיו - ליכנס בעול מלכותו; אף על פי שעכשיו אין לו בחינת "נהר" הנה"ל, סומך לבו על שכבר גמר בלבו לעבוד ה' באמת - זהו כמו "באר מים חיים":

מפני שמאד ערב לו זאת המעט בעבודת ה', מפני שהתבונן שמאד מאד רחוק הוא מה', ועושה המצוה הוא על דרך הנה"ל שמאד מתוק וערב לו לעשות המצוה כו; כמו הבאר בשחופרין בקרקע ומוצאים מים הם "מים חיים" מפני שעברו עובי העפר, כן עשיית המצוות עשייתו אותה נובעת מנהר הנה"ל¹⁴⁵ כו.

וזהו שהיה הארזי"ל¹⁴⁶ שמח מאד בעשיית המצוות, ולכך זכה לרוח-הקודש¹⁴⁷, ולא שמח בעבודתו כו, כי המצוות בפני עצמם קדושתם כו כנה"ל, ועשיותה בא מהתבוננות שפלות התקרבותו אל ה', שזו היא מדת ענוה באמת שנאמר על משה רבנו עליו השלום¹⁴⁸. כי עיקר השפלות "בפני כל אדם" שאמרו¹⁴⁹, אי אפשר להיות כי אם על דרך זה שרואה בתבירו שהוא יותר קרוב לה¹⁵⁰ כו.

וזהו "נפש שבעה תבוס נופת" (משלי כו, ז): שאפילו הדבש מר לו, אבל "נפש רעבה - כל מר מתוק" (שם) - פירוש: "באר מים חיים" הנה"ל, על ידי חפירותו בעפר גופו, כשיוצא מעט מים מתוקים - ערבים לו מאד, מפני שגופו רעבה בעבודת ה'. וזהו "באר חפרוה שרים":

- * -

¹⁴³ (נתבאר באור התורה חקת (במדבר כרך ג) עמוד תתס).

¹⁴⁴ ("יש לומר שזהו טפת מ"ד המבקר כו" - המשך תערוב חלק ב עמוד א"ג).

¹⁴⁵ ("הרי מוכן שמה שהמצוה נקרא באר מים חיים" זהו דוקא לפי שעברו דרך עובי עפר הקרקע, דהיינו גשמיית עסקי גופו כל היום במשא ומתן, כשמכל מקום אחר כך בכח זה עושה המצוה נעשה בחינת באר מים חיים" - אור התורה ויצא (בראשית כרך א) רג, ב).

¹⁴⁶ (ראה שער המצוות להארזי"ל בתחילתו. וראה תנאי פרקים כו, לא).

¹⁴⁷ (השייכות לרוח הקדש - ראה וירושלמי סוכה ריש פרק ה. וראה לקוטי אמרים להרב המגיד דבור המתחיל "וסוכה תהיה". לקוטי שיחות חלק ט עמוד 252. חלק כד עמוד 639. ועוד. נסמן בפרטיות במאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר חלק ג עמוד א"רפ).

¹⁴⁸ (בעלותך יג, ב): "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה".

¹⁴⁹ (אבות ד, ד): "והיו שפל רוח בפני כל אדם". דיוק הגירסא כאן "כל אדם" ולא "כל האדם" בכתנאי ריש פרק ל - ראה "מראי מקומות, הגהות והערות" לתנאי פרק ל בתחילתו ובליקוט פירושים שם).

¹⁵⁰ (ראה אגרת הקדש סימן כב ובהנשמן בהערה הקודמת).

הפנימיות: "אין שם שמים שגור בפיו"¹⁷³ :

והנה נודע כי החיות ב"עשר כתרין דמסאבותא" הוא מפני כי "חיל בלע ויקיאנו"¹⁷⁴ (איוב כ, טו), ו"עת אשר שלט האדם באדם לרע לו" (קהלת ח, ט). והוא מפני הנצוצות שנפלו בהם בתחלת בריאת העולם בשבירת הכלים "וימלך [י. וימת כו]" (וישלה לו, לב ואילוף). וגם¹⁷⁵ מחמת חטא עץ הדעת, כמו שכתוב בספר הגלגולים¹⁷⁶. ולפיכך נמשך להם החיות בם¹⁷⁷, שהוא בסוד גלות, כמאמר רז"ל¹⁷⁸: "לא גלו ישראל אלא כדי להוסיף עליהם גרים"¹⁷⁹.

וכן בעשו היו ניצוצות, כמו רבי מאיר, ואונקלוס, ושמעיה ואבטליון, ועובדיה¹⁸⁰. ומהם היה "ציד בפיו", והיה רוצה יצחק להוציא ממנו בעצמו שלא על ידי יעקב. כי הרי גם עכשיו "חיל בלע ויקיאנו", רק שהוא על ידי יעקב שהוא בחינת ז"א, שכל האורות שלמעלה נכללים בו, והוא מתלבש ביצירה, ביומין דחול, בחינת "עבדו זקן ביתו" (חיי שרה כד, ב) להעלות משם ולברר כנ"ל¹⁸¹.

אך יצחק רצה שיהיה זה שלא על ידי ז"א, רק שיהיה התגלות האורות העליונים בעשו עצמו. והוא ענין תוספת ורבי האור. כי הרי¹⁸² לברר הטוב מן הרע צריך להאיר שם אור רב כדי שעל ידי זה יקלוט וילקט כל הניצוצות הנשפעים שמה.

וזהו (פרשתנו כו, כח): "ויתן לה האלקים משל השמים" – הוא "טלא

שבקדושה המחיה את "זה לעומת זה" (קהלת ז, יד): כמו שיש בקדושה י' ספירות, כך יש ממש בקליפה הארה מיל' ספירות דקדושה. אך בקדושה "עשר ולא תשע ולא י"א"¹⁶¹, ובקליפה הוא י"א סממני הקטורת.

והענין: כי על ידי¹⁶² החיות שנמשך בקדושה, הנה כתיב (נחמיה ט, ו): "וצבא השמים לך משתחווים", שהם בטלים מחמת שמשיגים החיות שנמשך עליהם מקדושתו יתברך. מה שאין בן הקליפות, הם מגביהים את עצמם כנשר¹⁶³ כי בחוצפה¹⁶⁴. והיינו לפי שהחיות הנמשך אליהם הוא אצלם בסוד¹⁶⁵ גלות, ולפיכך גם שנמשך אליהם מחיות דקדושה אינם בטלים, ואדרבה מגביהים את עצמם כנשר כו, והחיות שנמשך להם הוא נבלע בתוכם¹⁶⁶.

אך ביצד הם חיים וקיימים מקדושה¹⁶⁷, מאחר שהחיות נבלע בתוכם?

הנה זהו ענין לבונה¹⁶⁸ שבי"א סממני הקטורת, שהוא אור-המקיף עליהם מלמעלה ואינו נבלע בתוכם. ולפי שהוא אור המקיף מלמעלה¹⁶⁹ מן הדעת שלהם, ואינם מרגישים בו, והחיות שנמשך להם בפנימית נבלע כנ"ל, לפיכך הם מתגאים ומגביהים את עצמם בחוצפה כנ"ל.

ובחינת לבונה הוא המחבר י' ספירות דקדושה להאיר ל"עשר ספירות דמסאבותא". והוא "רישא דעשו", דהיינו בחינת המקיף מלמעלה¹⁷⁰, הוא נכלל "בעטפוי דיצחק" ממש בקדושה. ולכן, מצד בחינת המקיף עשו¹⁷¹ שואל: "איך מעשרין¹⁷² את התבן?" ומצד

¹⁷³ (ראה בראשית רבה פרשה סה. פירוש רש"י פרשתנו כו, כא).

בבראשית רבה: "שאינו עשו מזכיר שמו של הקדוש ברוך הוא". ולכאורה צריך לומר שכן הוא גם הפונה בפירוש רש"י שם. כי באם נאמר שכונות רש"י היא רק "שאינו שם שמים שגור בפיו" (אבל לפעמים הוא מזכירו) – זה שאמר (פעם אחת) "כי הקרה ה' אלקיך" (פרשתנו שם, כ) לא היה מטיל ספק אצל יצחק אם זה עשו. ולהעיר שבדבור המתחיל ויתן לך תרנד" (ספר המאמרים תרנד"ד עמוד סה) מביא מפרוש רש"י "דאין עשו מזכיר שם שמים". – דבור המתחיל "ויתן לך" ספר המאמרים מלקט חלק א (תשרי חשון) עמוד שמ הערה 14).

¹⁷⁴ (ביאור הפסוק – אור התורה תולדות תתכט, ב. ועיין לקוטי תורה דבור המתחיל כנשר יעיר סוף פרק ה. האינו עה, ב. וראה גם אור התורה נ"ך כרך א עמוד תרסג ואילוף).

¹⁷⁵ (וגם: בכתב יד 1824: והוא).

¹⁷⁶ (פרק ב).

¹⁷⁷ וק"ט... בם: צריך עיון קצת. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר. בכתבי יד הנ"ל: [נס].

¹⁷⁸ (פסחים פז, ב. נסמן לעיל ו, א).

¹⁷⁹ (גרים: בדפוס ראשון ליהא).

¹⁸⁰ (ראה הקדמת הרמב"ם לספר היד ובספר הדורות בערךם. וראה הערת כבוד קדושת אדמו"ר באור התורה בראשית כרך ב עמוד 888: "גם בני גרים קרויים גרים וכקדושת עה, א ובכמה מקומות". וראה הנסמן במאמרי אדמו"ר הנזקן כתובים חלק ב עמוד רנב הערה 19).

¹⁸¹ (נ"ל: בכתב יד 1824: כו).

¹⁸² (הרי: בכתבי יד הנ"ל: נדי).

ונראה כתרין, דכתיב הוא עטרה על גבי הראש שהוא מקיף. ראה ד"ה "פתח אליהו" תש"ב ע' 82).

¹⁶¹ (ספר יצירה בתחילתו. וראה וזה חלק ב קפו, ב. פרדס שער א פרק ז. לקו"ת שה"ש ז, ד. ועוד).

¹⁶² (על ידי: בכתבי יד 1099: על).

ראה אור התורה תבוא עמוד תתרעב).

¹⁶³ (עובדיה א, ד: "אם תגביה כנשר... משם אורידך נאם ה'").

¹⁶⁴ (בחוצפה: בכתב יד 1824: בחוצפה וגסות הרוח).

¹⁶⁵ (ראה תנאי השלם פרק ו. אור התורה כאן).

¹⁶⁶ (נבלע בתוכם: ראה דבור המתחיל "פתח אליהו" תש"ב עמוד 80).

¹⁶⁷ (מקדושה: באור התורה נארא כרך ז עמוד בתקסח, ובספר המאמרים תר"מ עמוד עא: מהקדושה).

¹⁶⁸ (ראה לעיל ה, ג. המשך "זאת חנוכת המזבח" תר"מ סעיף יז. וראה אור התורה חנוכה כרך ב רפב, ב).

¹⁶⁹ (ראה לקוטי תורה תורה כג, ד. והמשך תער"ב ריש פרק רי. אור התורה נ"ך כרך א עמוד תקלג (שרשו ממקיף דתהו שלמעלה מהתיקון)).

¹⁷⁰ (מלמעלה: בכתבי יד 1099, 1824: שמועלמעלה).

¹⁷¹ (עשו: בכתבי יד הנ"ל: היה עשו).

¹⁷² (השעם שרימה במצות מעשר דוקא – נתבאר בלקוטי שיחות חלק כה עמוד 121).

יעקב, שעל ידו יהיה עלייה דוקא כנ"ל¹⁹² :

ועתה יבואר¹⁹³ הכתוב "ראה ריח בנינו":

כי הנה יצחק רצה להמשיך בחינת מקיף ולבונה כנ"ל, וכל המשכה הוא על ידי העלאת מ"ן כנודע¹⁹⁴. והנה להמשכת מ"ד של פנימיות די בהעלאת מ"ן בבחינת פנימיות, ¹⁹⁵ אכל להמשכת מ"ד של מקיף צריך להיות העלאת מ"ן גם בן בבחינת מקיף¹⁹⁵.

והנה "ריח" הוא העלאת מ"ן, שהוא בחינת אור-חוזר, והוא מהגבורות. כמו שרואים, שתפוח מתוק אין בו ריח, רק התמוץ וכל הדברים החריפים יש בהם ריח חזק. והוא לפי שהעלאת מ"ן הוא בירורים מניצוצות שנפלו בשבירת הכלים. ולכן בכל המצות לא נאמר "ריח ניחוח" כמו בקרבנות שהוא על ידי שמעלין נפש הבהמה ומתהפך ועולה ונכלל באש שלמעלה.

והנה הריח משיב את הנפש¹⁹⁶. דהיינו מה שהיה בתחלה בבחינת הסתלקות המוחין חוזר ומאיר, כאדם שהוא נרדם ועל ידי הריח הוא חוזר ומקיף. דהיינו, על ידי השינה היה השכל בהעלם, ואחר כך כשניער משנתו הנה השכל מאיר בו בגילוי. והכל נעשה על ידי הריח, שהוא אור החוזר ממטה למעלה. וזהו ענין "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"¹⁹⁷.

והנה עשו לא היה בו בחינת גילוי פנימיות, כי הפנימיות שלו נבלע כנ"ל, רק שהוא בחינת המקיף ולבונה. וזהו "וירח את ריח בגדיו" - הוא בחינת המקיפים, שיהיה מזה "ריח" - הוא העלאת מ"ן להמשיך המקיף "מטל השמים" :

"בריח שדה אשר ברכו ה'":

הנה ה"שדה" הוא בחינת מלכות דאצילות, שיש בה גם בן בחינת העלאת מ"ן ויש בזה ב' בחינות¹⁹⁸:

הא' היא העלאת מ"ן בטבעה ומאליה וממילא, כמו שכתוב (תהלים ל, א): "למען זמרה כבוד ולא ידם" - קארי תדיר לנהורא עלאה ולא שכיך כו"¹⁹⁹, והוא העלאת מ"ן לפנימיות, דהיינו לעורר המשכת הקו.

¹⁹² ("זהו ויתן לך האלהים", גם בבחינת צמצום, וקאי על בחינת הו"ה שלמעלה בפסוק "אשר ברכך ה' ה'". - כתב יד 1824).

¹⁹³ (יבואר: בכתב יד 1824: מבואר).

¹⁹⁴ (רצה להמשיך... נודע: בכתב יד 1824: "רצה להמשיך בחינת מ"ן בבחינת פנימיות אכל להמשכת המקיף צריך להיות העלאת מ"ן כנודע").

¹⁹⁵ (ראה הנסמן לקמן כ, ד).

¹⁹⁶ (ראה לקמן קיו, ב. הנסמן בתורת מנחם ספר המאמרים מלקט חלק ב (כסלו-שבט) עמוד קפג הערה 52).

¹⁹⁷ (ספרי שלח טו, ז. ובכמה מקומות. הוכא ברש"י ויקרא א, א. וראה לקוטי שיחות חלק לב בתחלתו).

¹⁹⁸ (ראה דרך מצותיך קסה, ב).

¹⁹⁹ (רוצה, צמא ומשתוקק תמיד לאור העליון ולא שוקט. ראה זהר חלק ב קמ, א. חלק א קעת, ב. עו, ב. פו, א. תקוני זהר תקון ד).

דעתיקא דנטיף לן"א¹⁸³ - בחינת "שמים". "ומשמני הארץ" (שם): שמן הוא חכמה¹⁸⁴, ו"אבא יסד ברתא"¹⁸⁵ הנקרא "ארץ", ורצה להמשיך בחינת הטל והשמן דלעילא, שעל ידי זה יהיה העלאת הניצוצים.

כמו שאנו רואים על דרך משל, כשהשמש¹⁸⁶ זורח על הארץ, כחום היום שואב¹⁸⁷ לחלוחית הארץ, "ואד יעלה מן הארץ" (בראשית ב, ו); וכן בנר לפני האבוקה הגדולה שואבת אור הנרות - כך על ידי הארה עליונה הבאה בתוספת ורבויה מלמעלה שואב ולוקט כל הניצוצין שנפלו למטה.

אך הארה זו צריך להיות בתוספת ורבויה דייקא, בחינת ברכה שהיא למעלה מסדר ההשתלשלות; שלפי סדר ההשתלשלות לא היה עשו כדאי לו. וזהו "ואברככה לפני ה'"¹⁸⁸ - "לפני הו"ה" דוקא.

והרצון שהיה ליצחק להמשיך לעשו עצמו שלא על ידי יעקב - הוא מפני שראה אותו מלמעלה למטה על ידי בחינת לבונה¹⁸⁹, שהוא בחינת המקיף, על בן רצה להמשיך בו בחינת גלוי המקיף בתוספת ורבויה אור.

אך מכל מקום טעה בזה, שאין עשו כדאי בבחינה זו כי אם על ידי יעקב. שלפי שאם היה החיות נמשך אל עשו - יבלע חסר ושולם כמקדם או שלא יהיה מבחינת¹⁹⁰ עשו כלום. אבל שיהא "לאהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא" אי אפשר כי אם על ידי יעקב, ז"א דקדושה, שעל ידו יתברר מעשו ויוכלל בקדושה, ולכן הסכים יצחק גם בן לברכת יעקב אחר כך.

ולעשו אמר (שם, לט) "הנה משמני הארץ כו": "משמני" - מקצת שמני¹⁹¹ (וליעקב אמר (שם, כח): "ומשמני" - בתוספת וא"ו), דהיינו מתמצית הנשאר משמן שנמשך אל "הארץ", שם "יהיה מושבה" (שם, לט) - בחינת פנימיות.

"ומטל השמים" (שם) של יעקב יומשך לך גם בן, אבל אינו אלא "מעל" (שם), דהיינו בחינת מקיף בלבד (מה שאין בן ביעקב - ויתן לך).

ובתנאי "ואת אחיך תעבוד" (שם, מ) - שתהיה בטל אל בחינת

¹⁸³ (טל מעתיק שנוסף ונזול לן"א. זהר חלק ג קכח, ב. קלה, ב).

¹⁸⁴ (מאורי אור אות ש, סעיף מח).

¹⁸⁵ (אבא חכמה) יסד את הבת (מלכות). זהר חלק ג רמח, ב. רנו, ב. רנח, א. תקוני זהר תקון כא).

¹⁸⁶ (כשהשמש: בכתב יד 1824: כמו על ידי שהשמש).

¹⁸⁷ (שואב: בכתב יד 1099: על ידי זה שואב).

¹⁸⁸ ("לפני מותי". פרשתנו כו, ז).

¹⁸⁹ (לבונה: בכתב יד 1824: לבונה שבו).

¹⁹⁰ (מבחינת: בכתב יד 1824: בבחינת).

¹⁹¹ (ראה בראשית רבה פרשה טז).

בחינת כלי ולבוש כו'.

והעלאת מ"ן כזה שהוא בחינת מקיף, הוא מפני שמתבונן בגדולת אינסוף ברוך-הוא בעצמו ובכבודו, כי "אני הו"ה לא שניתני" (מלאכי ג, ו) כתיב, רק "הודו על ארץ ושמים [א] ויגם קרן לעצמו כו'" (תהלים קמח, יגיד).

ונקרא בחינת בעל-השובה אף מי שאין עבירות בידו²⁰⁸, רק צועק על הפירוד כו'. והוא בחינת "ריח", שהיא העלאת מ"ן לבחינת מקיף, להמשיך בחינת מקיף דלעילא "מטל השמים כו'":

אף להבין כל זה, והלא יעקב הוא בחינת קדושה - ובלאו הכי נמשכים בו כל האורות עליונים - אריך-אנפין ואבא ואימא כנ"ל.

אך הברכה היא בתוספת ורבי המשכה מלמעלה מסדר ההשתלשלות, שאינו לפי ערך ההשתלשלות, כדי להיות (פרשתנו כו, כח): **"ורב דגן ותירוש"** - אלו הלכות ואגרות²⁰⁹, שנתלבשו בלבושים גשמיים - זרעים בחסד²¹⁰ כו'.

וכן כל התורה - ספורי מעשיות כו'; וכן נביאים; שופטים; מעשה דשמרון ופלגש בגבעה; וכן כל מעשה המלכים; וספורי מעשיות שבגמרא - דרבה בר בר חנא²¹¹ ודומיהן - הכל מרומז בהן סודות התורה.

ועל דרך זה גם כן מעשה המצות: שעל ידי סוכה ולולב וציצית ותפילין גשמיים יהיה המשכת אור אינסוף ברוך-הוא שלמעלה מעלה מהשתלשלות; שלפי ערך **"א"ב"** וסדר השתלשלות בעשייה החיות מצומצם מאד, ובכדי שיאיר אור רב מאור אינסוף ברוך-הוא בעצמו ובכבודו, הוא על ידי יצחק דייקא, שהוא שרש הגבורות²¹² - "בוצינא דקרדוניתא", שהוא "קו המדה"²¹³ (ירמיה לא, לח), שמודרד להיות חכם²¹⁴ כו', ומשם נמשך תוספות אור וגילוי גם בעשייה הגשמית.

וזהו "ויתן לה האלקים" - גם בבחינת צמצום. וקאי "ויתן" על בחינת "הו"ה" האמור למעלה בפסוק **"אשר ברכו ה'".** ואף גם

ויש העלאת מ"ן שצריך סיוע מלמעלה, שאין כח בה להעלות מ"ן מעצמה, והוא בחינת מקיף, שהוא בחינת גילוי אור אינסוף ברוך-הוא בעצמו (שהקו מאיר לתוך מקום החלל עצמו)²⁰⁰.

והנה העלאת מ"ן של בחינת פנימיות הוא בחינת "בארה של מרים"²⁰¹, שהוא מעיין הנובע מאליו. מה שאין כן העלאת מ"ן של המקיף כתיב (חקת כא, יח): **"באר חפרוה שרים"** - **"ויכרו שם עבדי יצחק באר"** (פרשתנו כו, כח). **"עבדי יצחק"** הן המשכות מבחינת יצחק שהוא עיקר האבות²⁰², מבחינת "בוצינא דקרדוניתא"²⁰³ - מקור הגבורות, כמו שכתוב (ישעיה סג, טו): **"כי אתה אבינו"**.

ולכן כתיב (פרשתנו כו, כ): **"ויריבו רעי גר [א] לאמר לנו המים"**, שבחינת המקיף נמשך גם אליהם מלמעלה, שאינו נבלע כמו בחינת פנימיות שלהם כנ"ל.

וזהו **"אשר ברכו הו"ה"** (פרשתנו כו, כז) - שהוא על ידי סיוע מלמעלה כנ"ל:

והנה כל זה הוא הבנת הפסוק לפי דעתו של יצחק שהבין שעשו היה לפניו, אך באמת היה זה יעקב, ואיך יבואר בחינה זו על יעקב?

הנה איתא במדרש²⁰⁴: **"וירח את ריח בגדיו"** - **"בוגדיו"** - בחינת בעלי-השובה, שהוא בחינת מקיף, **"דמשכין ליה בחילא יתיר"**²⁰⁵. שבזהר אמר על פסוק (חיי שרה כד, א) **"ואברהם יקן בא בימים כו'":** **וְכַאֲשֶׁר אֵינוֹן מְאִרֵי דְתִיּוּבְתָא דְמִשְׁכִּין כו'**²⁰⁶. פירוש: למעלה מכדי שתוכל הנפש שאת - שאין לו בחינת כלי להכיל, וכמעשה דרבי אלעזר בן דורדייא²⁰⁷. מה שאין כן באברהם כתיב **"בא בימים"** -

²⁰⁰ (בכתב יד 1824 בנוסח שונה: ויש העלאת מ"ן של המקיף, וכתיב "באר חפרוה שרים - ויכרו שם עבדי יצחק", שצריך סיוע מלמעלה שאין כח בה להעלות מ"ן בעצמו והוא לבחינת המקיף שהוא בחינת אור אין סוף עצמו כשהקו מאיר לתוך מקום החלל).

²⁰¹ (ראה לקוטי תורה חקת סד, א. אור התורה חקת עמוד תתסו ואילך).

²⁰² (זהר חלק ג עט, ב).

²⁰³ (ראה זהר חלק א טו, א. יח, א. חלק ב רלג, א. רנד, סוף עמוד ב ובכמה מקומות. ובתקוני זהר ריש תקון ה: "בוצינא דקרדוניתא כד מדיד משיחא".

"נקרא קו המדה" - "בוצינא דקרדוניתא" מלשון "חטי קרדוניתא" (פסחים ז, א. כא), שהוא ענין קדרות ושחרות, לפי שצריך להיות מדה וגבול, עד כאן בחינת חכמה" - לקמן מקץ לט, א. ובספר המאמרים תרנ"ב עמוד כא: "לשון כח חזק, כמו "חטי קרדוניתא", דהפירוש: קשים וחוקים").

²⁰⁴ (בראשית רבה פרשה טה. אגדת בראשית פרק מב. ראה סנהדרין לו, א. באור התורה שיר השירים כרך ב עמוד שפח: "בגדיו גם לשון בוגדיו - עיין פרק קמא דקידושין דף יח עמוד ב גבי "בגדו בה", והיינו שמחמת הבגדה דעין הדעת והוצרך לבגדים ולבושים").

²⁰⁵ (שממשיכים אותו ביתר כח. זהר חלק א קכט, ב).

²⁰⁶ (חלק א, קכט, ב: "וכאין אינון מאריהון דהשוכה . . ואינון משכי עליהו ברעותא דלבא יתיר ובחילא סגיגא לאתקרבא למלא". תרגום: אשריהם בעלי השוכה . . והם מושכים עליהם ברצון הלב יותר, ובכח רב להתקרב למלך).

²⁰⁷ (עבודה זרה יז, א: "הניח ראשו בין ברכיו וגעה בכייה עד שיצתה נשמתו. וצתה בת קול ואמרה רבי אלעזר בן דורדייא מומון לחיי העולם הבא").

²⁰⁸ (ראה שבת קנג, א. לקוטי תורה בלק עד, א).

²⁰⁹ (ראה בראשית רבה פרשה טו, ג).

²¹⁰ (ראה לקוטי זהר בהקדמה ה, א. משנת חסידים מסכת תלמוד תורה פרק א הלכה 1).

²¹¹ (בבא בתרא עג, ב).

²¹² (שרש הגבורות: בכתב יד 1824: מקור הגבורות).

²¹³ (ראה באופן אחר - לקוטי תורה נשא כו, ד. ראה יחל אור עמוד תנט סעיף יד).

²¹⁴ (חכם: בכתב יד 1824: חנמה. בכתב יד 1099 ליתא).

זאת²¹⁵ בלי דעתו של יצחק²¹⁶, רק "בא אחיך במרמה" (שם. לה) – שאי אפשר להתלבש בבחינת הדעת.

ובענין שאמרו: "לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא"²¹⁷, כי ענין "בזכותא" הוא לפי ערך ההשתלשלות, שכן ראוי לו, מה שאין בן "במזלא" הוא למעלה מלפי ערך, אף שאינו ראוי כו'. והנה צריך לזה – לתקן חטא עץ הדעת²¹⁸ שהיה גם בן במרמה ופתי של נחש, שעל ידו נתגשמו העולמות ונעשה עירוב גשמיות ברוחניות²¹⁹,

ולתקן זה עשה מהפוך אל הפוך, והמשיך רוחניות ואורות העליונים שיהיה נמשך גם לגשמיות. מה שאין בן אלו לא קבל יעקב הברכות, היה נמשך מן התורה רק ברוחניות לבר כמו שהיא למעלה – "וכדה על שכמה כו" [כמו שנתבאר במקום אחר]²²⁰.

— * —

²¹⁵ (ראו גם זאת: בכתב יד 1824: כי זאת היה).

²¹⁶ (ראה לקוטי תורה ברכה צט, ג. "זהו על דרך . . . התוספתא [פרק ג דפאה: מעשה בחסיד אהר ששכח עומר בתוך שדהו ואמר לבנו צא והקרב עלי פר לעולה ופר לשלמים. אמר לו: אבא, מה ראית לשמוח בשמחת מצוה זו מכל מצות שבתורה? אמר לו: כל מצות שבתורה נתן להם המקום לדעתנו] זו שלא לדעתנו [שאלו עשינוהו ברצון לפני המקום לא באת מצוה זו לדנינו] כו", והיינו לפי ששרש ברכות אלו הוא גם בן מבחינת טלא דנטיה מעתיקא").

²¹⁷ (לא בזכות תלוי הדבר אלא במזל תלוי הדבר. מועד קטן כח, א: "בני חיי ומווני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא". זהר חלק א, קפא, א: בלא במזלא תליא מילתא. ועל דא תנינן, בני חיי ומווני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא. זהר חלק א רנו, ב ועוד. וראה שערי זהר למועד קטן שם. ראה לקוטי תורה במדבר טו, א. ספר המאמרים תרל"א חלק א סוף עמוד צה ואילך. תרל"ג עמוד רלח. רמו ואילך).

²¹⁸ (ראה אגרת הקדש סימן ז. זהר חלק ב קמא, ב. וברח"ו הוכא באור החמה שם. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה עמוד מב. אור התורה ויקרא עמוד קפג).

²¹⁹ (תקוני זהר תקון מ. ו. וראה אור התורה בראשית כרך ג תקפא, ב: "משמע מקודם לא היו מעורבים הטוב ורע, והיינו כמו שכתב בטור ברקת הלכות פסח סימן תל"א, שהיו הקליפות בשפל המדרגה חוץ לגבול ב"ע דקדושה למטה מן העולם הקשיה כו', אפנים כאשר חטא אדם הראשון עלתה הקליפה למעלה כו").

²²⁰ (נוסף מכתב יד 1824: ראה לקוטי תורה ברכה צה, ד).